

Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Çerçevesi

KAMUYA AÇIK

Belge Aşaması: Taslak
Proje Numarası: 59127-001
Ağustos 2025

Türkiye: Afet Sonrası Belediye Hizmetlerinin İyileştirilmesi ve Dayanıklılık (Sektör) Projesi

Bu doküman İngilizce aslının çevirisidir. İki versiyon arasında tutarsızlık olması durumunda İngilizce doküman esas alınacaktır.

Asya Kalkınma Bankası (AKB) için Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, İller Bankası Anonim Şirketi (İLBANK) tarafından hazırlanmıştır.

PARA BİRİMİ EŞİTLİKLERİ

(1 Temmuz 2025 itibarıyla)

Para Birimi	=	Türk Lirası (TL)
1,00 TL	=	0,02512
1,00	=	39,8135 TL

KISALTMALAR

AKB	—	Asya Kalkınma Bankası
EH	—	Etkilenen Hanehalkı
CW	—	İnşaat İşleri
DED	—	Detaylı Mühendislik Tasarımı
DMS	—	Ayrıntılı Ölçüm Araştırması
YK	—	Yürütücü Kuruluş
HSM	—	Hak Sahipliği Matrisi
(EM)		
UK	—	Uygulayıcı Kurum
ZYY ED	—	ZYY etki değerlendirmesi
ZYY	—	Zorunlu Yeniden Yerleşim
ŞK	—	şikayet komitesi
ŞM	—	şikayet mekanizması
ILBANK	—	<i>İller Bankası Anonim Şirketi</i>
AEYY	—	Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim
(LAR)		
AEYYÇ	—	Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Çerçevesi
(LARF)		
AEYYP	—	Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Planı
(LARP)		
PEK	—	Projeden Etkilenen Kişi
PUB	—	proje uygulama birimi
PYB	—	proje yönetim birimi
PMSC	—	proje yönetimi ve denetim danışmanı
GH	—	geçiş hakkı
SES	—	sosyo-ekonomik çalışma
SKİ	—	Su ve Kanalizasyon İdaresi
GPB	—	Güvenlik Politikası Beyanı
(SPS)		

NOT

Bu raporda, "\$" işareti ABD dolarını ifade etmektedir.

Bu arazi edinimi ve yeniden yerleşim çerçevesi, borçlunun bir belgesidir. Burada ifade edilen görüşler, AKB Yönetim Kurulu, Yönetimi veya Personelinin görüşlerini temsil etmez ve ön nitelikte olabilir. Dikkatinizi AKB web sitesinin "kullanım koşulları" bölümüne çekmek isteriz.

AKB, herhangi bir ülke programı veya stratejisi hazırlarken, herhangi bir projeyi finanse ederken veya bu belgede belirli bir bölge veya coğrafi alana atıfta bulunurken, herhangi bir bölge veya alanın yasal veya diğer statüsü hakkında herhangi bir yargıda bulunma niyetinde değildir.

İçindekiler

ANAHTAR TANIMLAR.....	i
I. GİRİŞ	1
A. Arka Plan.....	1
B. Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Çerçevesi'nin Amacı	2
C. Projenin Zorunlu Yeniden Yerleşim Sınıflandırması	3
D. Projenin Yerli Halklar Kategorizasyonu	3
E. Savunmasız Gruplar ve Önemli Ölçüde Etkilenen Kişiler.....	4
II. ARAZI EDİNİMİ VE YENİDEN YERLEŞİM İŞLEM GEREKLİLİKLERİ	4
III. HUKUKİ VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ.....	6
IV. TAZMİNAT HAKKI VE HAKLAR	12
V. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ VE AEYYP HAZIRLIĞI.....	19
VI. DANIŞMA, KATILIM VE BİLGİ AÇIKLAMASI	21
VII. KURUMSAL DÜZENLEME	22
VIII. ŞİKAYET MEKANİZMASI.....	24
IX. ZORUNLU YENİDEN YERLEŞTİRME BÜTÇE VE FİNANSMAN	27
X. İZLEME	27
Ek 1. ZYY Etkilerinin Taraması ve ZYY Sınıflandırması	29
Ek 2: Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Planının Gösterge Niteliğinde Özeti	32
Ek 3: Proje Planlaması için Örnek Ana Şablon: Koruma Önlemleri [istek üzerine temin edilebilir].....	34
Ek 4. AEYYP hazırlığı için ayrıntılı görev tanımı [istek üzerine temin edilebilir]	35

ANAHTAR TANIMLAR

Etkilenen Kişiler (PEK'ler)	(i) zorla arazi istimlakı veya (ii) arazi kullanımına getirilen zorla kısıtlamalar (örneğin, Geçiş hakkı temizliği, kamu arazilerinin geri alınması, arazinin kullanılamaz hale gelmesi, arazi/konum kullanımına getirilen her türlü yasak/kısıtlama, irtifak hakkı ve güvenlik bölgeleri getirilmesi) veya yasal olarak belirlenmiş park ve koruma alanlarına erişim nedeniyle yerinden edilmiş olanlar. Etkiler geçici ve kalıcı, tam ve kısmi olabilir. AP, gerçek kişi veya tüzel kişi (örneğin, ticari kuruluş, toplum tesisi, toplum örgütü vb.) olabilir.
Etkilenen Hanehalkı	Aynı çatı altında yaşayan ve tek bir ekonomik birim olarak faaliyet gösteren (yani, aynı çatı altında yaşamalarının yanı sıra, yemek/gıda masraflarını paylaşan ve ortak bir bütçeye sahip olan) ve Projeden olumsuz etkilenen bir hanenin tüm üyeleri. Tek bir çekirdek aile veya geniş aile grubundan oluşabilir (tek ekonomik birim hükmünün geçerli olması koşuluyla).
Resmi haklara PEK'ler	yasal sahip Etkilenen mülk/varlıklar üzerindeki hakları ülkenin mevzuatına uygun olarak kayıtlı/resmileştirilmiş olan PEK'ler.
Yasal hale getirilebilir/tanına bilir haklara sahip PEK'ler	Etkilenen mülk/varlıklar üzerindeki hakları etki değerlendirmesi sırasında kayıtlı/resmileştirilmemiş olan, ancak ülkenin mevzuatına uygun olarak bu hakları kayıt altına almak/resmileştirmek için yasal bir yol bulunan PEK'ler. Örnekler arasında, arazi edinim süreci kapsamında ve bu amaçla tamamlanabilecek eksik arazi ve bina kayıtları ve izinleri; aleyhte zilyetlik uygulaması sayılabilir. Kayıt maliyeti proje maliyetinin bir parçasıdır ve AP'ye aktarılmaz.
Yenileme maliyetinde tazminat	Proje nedeniyle oluşan varlık kaybını ve/veya varlıklara erişim kaybını (arazi, konut, kişisel ve ticari gelir kaybı, doğal kaynaklara erişim vb.) telafi etmek için nakit veya ayni olarak sağlanan bir dizi hafifletici önlem. Tüm tazminatlar, mevcut piyasa fiyatları üzerinden kaybı telafi etmek için varlıkların/varlıklara erişimin değerine ulaşma yöntemi olan ikame maliyeti ilkesine dayanır; buna idari masraflar, vergiler, kayıt ve tapu masrafları gibi işlem masrafları da eklenir (aşağıya bakınız).
Son Tarih	İnsanların tazminat almaya hak kazanamayacakları tarih (örneğin, bu tarihten sonra proje etkilenen alana taşınan kişiler artık tazminat ve/veya yardım almaya hak kazanamayacaklardır). Kesin tarih, etki değerlendirmesinin (nüfus sayımı ve DMS) sonunda belirlenir. Projenin içeriğine bağlı olarak birden fazla son tarih belirlenebilir. Kapsam dışı bırakmalar, etkilenen proje paydaşları veya etki değerlendirmesi sırasında tam olarak belirlenmemiş varlıkların kullanımına uygulanmaz. Ayrıca, proje tasarımındaki değişiklikler nedeniyle ortaya çıkan arazi edinimi ve yeniden yerleşim (AEYY) etkilerine de uygulanmaz.
İzinsiz işgalci	Yasal ve yasallaştırılabilir haklarının ötesinde varlık/kaynak kullanımını ve/veya işgalini genişleten AP.
Haklar	PEK'lere, kayıplarının türü, kapsamı ve niteliğine bağlı olarak ödenmesi gereken ve sosyal ve ekonomik temellerini yeniden kurmaya yetecek nakit veya ayni tazminat, taşınma masrafları, gelir rehabilitasyon yardımı, transfer yardımı, gelir ikamesi/iş geri kazanımı gibi önlemlerden oluşan haklar. Tüm haklar, yeniden yerleştirme çerçevesinin ve yeniden yerleştirme planının temel aracı olan Haklar Matrisi'nde yansıtılır.
Uygunluk	Son başvuru tarihinden önce proje alanında ikamet eden ve (i) evini kaybeden, (ii) varlıklarını veya bu varlıklara erişim imkanını kalıcı veya geçici olarak kaybeden veya (iii) gelir kaynaklarını veya geçim kaynaklarını kaybeden herkes tazminat ve/veya yardıma hak kazanır.

Etki Değerlendirmesi	Projeyle ilgili olarak etkilenen tüm kişileri ve onlara uygulanan AEYY etkilerini belirleme süreci. AEYY etki değerlendirmesi, tüm PEK'lerin sayımı, AP'lerin kırılganlığı ve tüm PEK'ler için etki düzeyini içeren temel sosyo-ekonomik temel bilgilerin toplanması, son tarihlerin ilan edilmesi, kayıpların envanterinin derlenmesi ve ayrıntılı ölçüm anketleri yoluyla etkilerin nicelendirilmesi ve karşılık gelen yenileme maliyetinin belirlenmesi işlemlerini içerir.
İyileştirmeler	Değerleme bağlamında, bunlar ekonomik binalar veya yapılar içeren konut yapıları, ekonomik binalar ve yapılar, kamu ve endüstriyel öneme sahip yapılar, tamamlanmamış yapılar, yeni inşa edilmiş, satın alınmış veya değiştirilmiş, kayıtlı veya kayıtsız gayrimenkuller, kamu hizmetleri, mühendislik ağları vb. ve arsa parselinin ayrılmaz bir parçası olan diğer iyileştirmeler dahil olmak üzere tüm binalar ve yapılar (yer altı ve yer üstü)dır.
Zorunlu Arazi Kamulaştırma ve Yeniden Yerleşim (AEYY)/Kısaca Zorunlu Yeniden Yerleşim (ZYY)	Bir birey, hane halkı, firma veya özel kurumun, kamu kurumları tarafından kamu yararı için arazinin/varlıkların tamamını veya bir kısmını, aynı ikame veya ikame maliyetleri karşılığında tazminat karşılığında elinden almak zorunda bırakılması sürecini ifade eder. "Zorunlu yeniden yerleşim" kapsamındaki etkiler, hem "fiziksel yerinden edilme"yi (arazi veya barınak kaybından kaynaklanan yer değiştirme) hem de "ekonomik yerinden edilme"yi (gelir kaynaklarının veya geçim kaynaklarının kaybına yol açan varlıkların veya varlıklara erişimin kaybı) içerir. Yeniden yerleşim, etkilenen bireylerin veya toplulukların yerinden edilmeye yol açan arazi edinimini reddetme hakkına sahip olmadıkları durumlarda (örneğin, kamulaştırma veya kamu yararı gerekçesiyle arazi kullanımına getirilen kısıtlamalar ve alıcının kamulaştırmaya başvurabileceği müzakereye dayalı yerleşimlerde) gönülsüz olarak kabul edilir.
Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Eylem Planı (AEYYP)	Etkilenen arazi/varlıklar için tazminat ve yeniden yerleşim stratejileri, hedefleri, haklar, eylemler, sorumluluklar, izleme ve değerlendirmeyi belirleyen, bütçesi olan ve zaman sınırlı bir eylem planı.
Geçim Kaynağı	Bireylerin, ailelerin ve toplulukların geçimlerini sağlamak için kullandıkları tüm araçlar, örneğin istihdamdan elde edilen ücretler; bir işletme veya ürün, mal, el sanatları veya hizmetlerin satışı yoluyla elde edilen nakit gelir; arazi veya binalardan elde edilen kira geliri; hasat veya hayvancılıktan elde edilen gelir, hasat veya hayvancılık üretiminden elde edilen pay; takas veya mübadele için kullanılan kendi ürettiği mal veya ürünler; kendi tükettiği mal veya ürünler; kişisel veya ev kullanımı veya ticaret için doğal veya ortak kaynaklardan elde edilen gıda, malzeme, yakıt ve mallar; emekli maaşları ve çeşitli devlet yardımları.
Geçim kaynaklarının yeniden sağlanması ve geçim kaynaklarının yeniden sağlanması programı (LRP)	Etkilenen hanelerin gelir ve geçim kaynaklarının, proje öncesi veya yerinden edilme öncesi seviyelere gerçek anlamda yeniden kurulmasını ifade eder. Bu, genellikle bir dizi faaliyet ve destek önleminin geliştirilmesi yoluyla, savunmasız PEK'lerin ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilerek ve AEYY etkilerine orantılı olarak yapılır. Bu tür önlemler, geçici gelir ve geçim desteği ve yardımından istihdam yerleştirme ve iş geliştirme faaliyetlerine kadar değişebilir.
Tapusu olmayan PEK	İşgal ettikleri arazi üzerinde yasal veya yasallaştırılabilir hakları veya talepleri olmayan bir PEK.
Yenileme maliyeti	Tam yenileme maliyetinin hesaplanması aşağıdaki unsurlara dayalı olacaktır: (i) gerçek piyasa değeriyle değerlendirilen varlıklar için adil tazminat; (ii) işlem maliyetleri; (iii) tahakkuk eden faiz, (iv) geçiş ve restorasyon maliyetleri; ve (v) varsa diğer uygulanabilir ödemeler.

	İşlem maliyetlerine örnek olarak vergiler, devir ücretleri ve kayıt maliyetleri verilebilir; bunların tümü proje tarafından karşılanacaktır. Yenileme maliyeti ilkesi uygulanırken, binaların, yapıların ve varlıkların amortismanı düşülmeyecektir (veya tazminat tutarına geri yatırılacaktır). Tazminat, arazi ve binalar, yapılar, mahsuller, diğer iyileştirmeler ve varlıklar gibi iyileştirmeler için yenileme maliyetine göre hesaplanır.
Geçiş Hakkı (GH)	Proje tesisinin inşa edilmesi veya işletilmesi için yasal olarak uygulanabilir hakların tesis edildiği projenin ayak izini içerir. Geçiş hakkı, altyapı güçlendirmeleri, setler, menfezler, köprüler ve projenin bir parçası olarak tasarlanan diğer unsurlar için gerekli alanları içerebilir. Geçiş hakkı, inşaat/işletme faaliyetlerinden doğrudan etkilenen alan olan Etki Koridoru'nu (Col) aşabilir. Bazı durumlarda, GH, Col'den daha dar olabilir (örneğin, geçici arazi kullanım kısıtlaması meydana gelebilir, ancak bu kısıtlama, arazi kullanım haklarının projeye kalıcı olarak devredilmesini gerektirmeyebilir).
Ciddi (önemli) şekilde etkilenen PEK'ler/EH'ler	(i) Üretim/gelir getirici varlıklarının %10 veya daha fazlasını kaybeden PEK'ler, (ii) fiziksel olarak yerinden edilen PEK'ler ve (iii) ticari/işyerlerini kaybeden PEK'ler dahildir. Üretken/etki yaratan varlığa yapılan atıf önemlidir, çünkü hesaplamada üretken olmayan/gelir getirmeyen varlıklar değerlendirmeden hariç tutulur. Örneğin, nadasa bırakılmış araziler için, arazi tazminatı değerlendirilirken kaybın gelirler/geçim kaynakları üzerinde bir etki yaratmadığı gösterilirse, etkinin önem düzeyi hesaplanmaz. Önemli etki geçici nitelikte de olabilir. Örneğin, bir işletmenin erişimi bir iş döngüsü içinde sadece iki hafta boyunca etkilenirse, ancak bu dönem işletmenin faaliyetlerinin en yoğun olduğu döneme denk gelirse, iki haftalık iş geliri kaybı geçici olabilir, ancak işletme sahibine sezonun toplam iş gelirine göre önemli bir kayıp oluşturacaktır.
Savunmasız PEK'ler	Savunmasız gruplar, etnik köken, yaş, engellilik, ekonomik dezavantaj veya sosyal statü nedeniyle proje etkilerinden diğerlerine göre daha olumsuz etkilenebilecek ve proje faydalarından yararlanma veya bunları talep etme konusunda sınırlı olabilecek kişileri ifade eder. Temel olarak, aşağıdaki grup türleri, projeye karşı savunmasızlıklarını belirlemek için değerlendirilecektir: yoksulluk sınırının altında yaşayanlar, topraksızlar, etnik azınlıklar, yasal/tanınabilir toprak hakları olmayanlar, yaşlılar, kadınlar ve çocukların başı olduğu haneler, mülteciler ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler.

I. GİRİŞ

A. Arka Plan

1. Afet Sonrası Belediye Hizmetlerinin İyileştirilmesi ve Dayanıklılık Projesi (bundan sonra "proje" veya "genel proje" olarak anılacaktır), AKB tarafından 150 milyon avroya eşdeğer bir sektör kredisi modülü kapsamında desteklenen bir projedir. Proje, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin 2023 depremiyle etkilenen illerde su, atık su ve yağmur suyu hizmetleri/altyapısının rehabilitasyonu ve iyileştirilmesine yönelik çabalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. AKB, Türkiye Cumhuriyeti'nde 2025 yılında faaliyete geçmeyi planlamaktadır. AKB'nin Ocak 2025'te Türkiye'deki ilk misyonu sırasında, hükümet, özellikle Şubat 2023 depremlerinin ardından yapılan iyileştirme çalışmalarıyla ilgili olarak, su ve kentsel sektörün geliştirilmesini AKB'nin desteği için bir öncelik olarak belirlemiştir. Alt projelerin gösterge niteliğindeki listesi Tablo 1'de özetlenmiştir. Proje, yaklaşık beş yıllık bir süre içinde uygulanacaktır.

2. Proje, aşağıdaki etkilerle uyumludur: (i) Yerleşim yerlerinin ve toplumun afetlere karşı dayanıklılığının artırılması, çevrenin korunması, şehirlerdeki yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve bölgeler arasındaki kalkınma farkının azaltılması (Onikinci Kalkınma Planı [2024-2028]); ve (ii) Topluluklarda yaşanabilirliğin, çevre dostu olmanın ve sürdürülebilirliğin artırılması (Su ve Belediye Hizmetleri için Yeniden Yapılanma Vizyonu, TERRA). Proje aşağıdaki sonucu sağlayacaktır: Dayanıklı, sürdürülebilir ve kapsayıcı belediye hizmetleri güçlendirilecektir. Proje aşağıdaki iki çıktıyı sağlayacaktır: (i) Çıktı 1: Dayanıklı ve kapsayıcı belediye altyapısı kurulacaktır; ve (ii) Çıktı 2: Sürdürülebilir, afetlere ve iklime dayanıklı belediye hizmetlerinde kurumsal kapasite ve topluluk bilinci güçlendirilecektir.

3. **Uygulama Düzenlemeleri.** Türkiye Cumhuriyeti adına Hazine ve Maliye Bakanlığı (MOTF) projenin Borçlusu olacaktır. ILBANK projenin yürütme kurumu (EA) olacak, su ve kanalizasyon idareleri (SKİ) veya küçük yerleşkelerdeki belediyeler (SKİ olmayan) gibi ilgili yerel kurumlar ise tasarım, tedarik ve sözleşme yönetiminden sorumlu uygulama kurumları olarak görev yapacaklardır. Deprem sonrası afet yeniden yapılandırma ve iyileştirme için ILBANK'ta kurulan proje yönetim birimi (PYB), önerilen proje için proje yönetimi işlevini yerine getirmeye devam edecek ve uygulama kurumlarına destek sağlayacaktır. ILBANK, proje performansını, çevresel ve sosyal önlemleri ve finansal yönetim uyumluluğunu denetlemek için yeterli personel ve danışman atamayı kabul etmiştir. PYB personeli arasında proje direktörü, çevre uzmanı, sosyal uzman, tedarik uzmanı ve finans uzmanı bulunmaktadır. ILBANK'ın deprem sonrası iyileştirme programı kapsamında ve AKB kredisiyle işe alınan danışmanlar, PYB'nun işlevlerini destekleyecektir.

4. Proje uygulama birimleri (PUB'lar) her SKİ veya belediyede kurulacaktır. PUB personeli arasında bir proje yöneticisi, iki kıdemli mühendis, çevre sorumlusu/uzmanı, bir sosyal koruma sorumlusu/uzmanı ve sosyal kalkınma ve cinsiyet sorumlusu/uzmanı (belediyelerden geçici olarak görevlendirilen) yer alacaktır. Proje yönetimi ve denetim danışmanları (PMSC'ler) (firmalar) PUB'ları projenin uygulanmasında destekleyecektir.

5. Uygulama düzenlemeleri, Bölüm VII ve proje yönetim kılavuzunda (PAM) ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.¹

¹ PAM, projenin zamanında, bütçe dahilinde ve hükümet ile AKB'nin politika ve prosedürlerine uygun olarak uygulanmasını sağlamak için gerekli idari ve yönetsel gereklilikleri açıklamaktadır. PAM, proje uygulaması ve organizasyonu, alt proje seçim kriterleri, maliyetler ve finansman, finansal yönetim, satın alma ve danışmanlık hizmetleri, sosyal ve çevresel önlemler, cinsiyet eşitliği eylem planı, performans izleme ve değerlendirme, raporlama ve iletişim, hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadele politikasını kapsamaktadır ve yürütme ve uygulama kurumları ile görüşülmüştür.

6. **Proje Bileşenleri.** Proje kapsamı şunları içermektedir: (i) bölge ölçüm alanları konsepti kapsamında su dağıtım şebekelerinin inşası ve devreye alınması; (ii) kanalizasyon şebekelerinin inşası ve devreye alınması; (iii) yağmur suyu şebekelerinin inşası ve devreye alınması; ve (iv) pompa istasyonları dahil olmak üzere atık su arıtma tesislerinin inşası ve devreye alınması.

7. Önerilen alt projeler, yerler ve iş türlerinin özeti aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir. Proje kapsamında finansman için değerlendirilecek tüm alt projeler, PAM'de belirtilen Alt Proje Seçim Kriterleri kullanılarak taranacaktır.

Tablo 1: Alt Projelerin, Yerlerin ve İşlerin Kapsamlarının İlk Listesi

Alt Proje		İl	Alt Sektör	Kapsam
1	Ergani İçme Suyu Şebekesi ve Atık Su Şebekesi	Diyarbakır	Su Temini, Kanalizasyon	Dağıtım şebekesi hattı, iletim hattı, Kanalizasyon
2	Yamaçtepe ve Güneyşehir İçme Suyu Şebekesi ve İletim Hattı	Gaziantep	Su Temini	Dağıtım şebekesi hattı, iletim hattı, pompa istasyonları, rezervuarlar
3	Besni İçme Suyu Şebekesi	Adıyaman	Su Temini	Dağıtım şebekesi hattı, iletim hattı, pompa istasyonları, rezervuar
4	Musabeyli Atık Su Şebekesi ve Atık Su Arıtma Tesisi	Kilis	Kanalizasyon ve Atık Su Arıtma	Atık su arıtma tesisi, kanalizasyon şebekesi, pompa istasyonları
5	Besni Atık Su Arıtma Tesisi	Adıyaman	Kanalizasyon ve Atık Su Arıtma	Atık su arıtma tesisi
6	Besni Atık Su Şebekesi ve Yağmur Suyu Şebekesi	Adıyaman	Kanalizasyon ve Atık Su Arıtma	Kanalizasyon şebekesi

B. Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Çerçevesi'nin Amacı

8. Proje, sektör kredisi modalitesi kapsamında finanse edileceğinden, bu arazi edinimi ve yeniden yerleştirme çerçevesinin (AEYYÇ) hazırlanması gerekmektedir. Bu AEYYÇ, AKB SPS ve hükümetin arazi edinimi ile ilgili yasa, kural ve yönetmeliklerinin gerekliliklerine uygun olarak geliştirilmiştir ve AKB Yönetim Kurulu onayı sonrasında nihai detaylı tasarımın gerçekleştirileceği gelecekteki alt projeler için izlenecek koruma önlemleri taraması, arazi edinimi ve yeniden yerleşim (AEYY) etki değerlendirmesi, kurumsal düzenlemeler, istişareler, bilgi ifşası, raporlama ve diğer süreçlere ilişkin kılavuzlar belirlemektedir. Alt proje seçimi, Proje Yönetim Kılavuzu ve bu AEYYÇ'ta belirtilen kriterlere uygun olarak yapılacaktır. Hükümet, AKB SPS ve hükümetin kanun, kural ve yönetmeliklerinde belirtilen gerekliliklere uyumu sağlamak için bu AEYYÇ'ta sağlanan kılavuz konusunda AKB ile mutabık kalmıştır.

9. Özellikle, bu AEYYÇ:

- (i) projeyi ve alt projelerin, türlerinin ve bileşenlerinin ön listesini açıklamaktadır;
- (ii) arazi edinimi ve arazi kullanım kısıtlamaları ile ilgili yasa, kural ve düzenlemeleri belirtir;
- (iii) alt proje tarama ve sınıflandırma, etki değerlendirmesi ve planlama gerekliliklerini belirtir;
- (iv) alt projelerin AEYY üzerindeki öngörülen etkilerini açıklamakta ve etki azaltma ve izleme önlemlerini belirtmektedir;

- (v) etkilenen kişiler ve diğer paydaşlarla anlamlı istişare, şikayet giderme mekanizması ve bilgi ifşası için gereklilikleri belirtir;
- (vi) proje yönetimi ve uygulama kurumları ile diğer paydaşlar için kapasite geliştirme çalışmalarını belirtir;
- (vii) kurumsal düzenlemeler, roller ve sorumluluklar için koruma önlemleri sağlar; ve
- (viii) örnek kontrol listeleri ve şablonlar dahil olmak üzere izleme ve raporlama gerekliliklerini belirtir.

10. AEYYÇ, zaman zaman (yani AKB inceleme misyonları) gözden geçirilecek ve gerekirse, özellikle beklenmedik etkiler ortaya çıkarsa veya kapsamda veya yasal ve düzenleyici çerçevelerde herhangi bir değişiklik olursa, uygulama sırasında güncellenecektir. AEYYÇ'nin hiçbir hükmü, sonraki revizyon ve güncellemelerde gevşetilmeyecek veya azaltılmayacaktır.

C. Projenin Zorunlu Yeniden Yerleşim Sınıflandırması

11. Proje, AKB Koruma Politikası Beyanı (SPS), 2009 uyarınca Zorunlu Yeniden Yerleşim kategorisi B olarak sınıflandırılmıştır.² Mevcut bilgilere göre, herhangi bir alt projenin 200'den fazla kişiyi önemli ölçüde etkilemesi olası değildir, çünkü inşaat işlerinin su/kanalizasyon şebekelerinin rehabilitasyonu veya boş veya sınırlı kullanımlı alanlarda yeni tesislerin inşası ile sınırlı olması beklenmektedir. Herhangi bir alt projenin 200 veya daha fazla kişiyi önemli ölçüde etkilediği tespit edilirse, projenin yeniden sınıflandırılması gerekecektir. Bu yeniden sınıflandırma, Kategori A ZYY etkileri açıkça hariç tutulmadığı sürece, proje uygulamasının herhangi bir aşamasında yapılabilir. Ancak, gelecekteki alt projelerin örnek alt projeleri tekrarlayacağı ve bu nedenle ZYY için Kategori B olarak sınıflandırılacağı tahmin edilmektedir. Proje işleme aşamasında ön tasarımları hazırlanan iki örnek alt proje için bir Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Planı (AEYYP) taslağı hazırlanmıştır.³ Tarama ve ilk değerlendirme, AKB'nin ZYY tarama kontrol listesi kullanılarak yapılmıştır (bkz. Ek 1).

12. AEYYP'ler ön tasarımlara dayalı olup ihale ve sözleşme belgelerine dahil edilecek olsa da, kapsam ve sahalar ayrıntılı mühendislik tasarımı (DED) ve uygulama sırasında değiştirilmeyecektir. Bu nedenle, potansiyel etkilerin aynı büyüklük, süre ve öneme sahip olması beklenmekte olup, bu aşamada sınıflandırmayı etkilemeyecektir. AEYYP'ler, bu AEYYÇ'ı takiben ayrıntılı mühendislik tasarımı sırasında güncellenecek ve işveren tasarım bileşenleri için inşaat işleri sözleşmelerinin başlamasından önce gözden geçirilip açıklanacaktır. Müteahhit tasarımı içeren alt projeler ve alt proje bileşenleri için, YK/UK, AEYY riski ve etki azaltma önlemlerinden önce ekonomik ve fiziksel yerinden edilmeyi önlemek için bir LAP ve ihale belgelerine hükümler ekleyecektir.

D. Projenin Yerli Halklar Kategorizasyonu

13. Proje, Yerli Halklar koruma önlemlerinin uygulama kapsamına giren etkilere sahip değildir.

² 23 Nisan 2025 tarihinde onaylanan proje konsept notu (PCN), önerilen projenin ZYY için Kategori B olarak sınıflandırılmasını onaylamıştır. AKB SPS'ye göre, bir projenin kategorisi, en hassas bileşenin veya sektör kredisi projesi durumunda bir alt projenin kategorisine göre belirlenir. Sektör kredisi projesi kapsamında, önerilen her alt proje, türü, konumu, ölçeği, hassasiyeti ve potansiyel ZYY etkilerinin büyüklüğü açısından değerlendirilir. Alt projeler aşağıdaki dört kategoriden birine atanır: (i) **Kategori A**. Önerilen bir alt proje, ZYY etkisi tanımına göre 200 veya daha fazla Etkilenen Kişiyi önemli ölçüde etkiliyor ise Kategori A olarak sınıflandırılır; (ii) **Kategori B**. Önerilen bir alt proje, 200'den az Etkilenen Kişiyi önemli ölçüde etkiliyor ise Kategori B olarak sınıflandırılır; (iii) **Kategori C**. Önerilen bir alt proje, ZYY amaçları doğrultusunda herhangi bir PAP'ye sahip değilse kategori C olarak sınıflandırılır; (iv) **Kategori FI**. Önerilen bir proje, AKB fonlarının bir finansal aracıya veya bir finansal aracı aracılığıyla yatırılmasını içeriyorsa kategori FI olarak sınıflandırılır (bu durumda geçerli değildir).

³ İki örnek alt proje şunlardır: (i) Ergani Su Temini Ağı ve Atık Su Ağı ve (ii) Besni Atık Su Arıtma Tesisi.

E. Savunmasız Gruplar ve Önemli Ölçüde Etkilenen Kişiler

14. Yoksul haneler, mülteciler, topraksızlar, arazi sahibi olmayanlar, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, tek başına yaşayan kadınlar, geçim kaynağı olmayan yaşlılar, engelliler ve belediye bilgilerine göre diğer savunmasız gruplar gibi dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve karşılanmasına özel önem verilecektir. Bu hedef, gerektiğinde Sosyal Durum Değerlendirme Raporu (SDDR) veya AEYYP'ye ilgili önlemlerin dahil edilmesiyle gerçekleştirilecektir. Tedbirler, projeden etkilenen tüm kişilerin ve özellikle savunmasız kişilerin geçim kaynaklarını iyileştirmek üzere tasarlanacaktır. Ayrıca, uygun ZYY tarama prosedürlerinin uygulanmasını ve orantılı etki azaltma tedbirlerinin geliştirilmesini sağlamak için, tüm alt projeler için AEYY etki değerlendirmesi kapsamında önemli ölçüde etkilenen PEK'ler belirlenecektir.

15. **Seçim ve Hariç Tutma Kriterleri.** Seçilen alt projeler, ilgili ulusal yasa ve yönetmeliklerin ve AKB'nin politika ve yönetmeliklerinin tüm gerekliliklerine uyacaktır. Seçilen alt projeler, çevresel değerlendirme ve inceleme çerçevesi ile projenin arazi edinimi ve yeniden yerleştirme çerçevesi (AEYYÇ) uyarınca hazırlanacaktır. Önemli çevresel etkileri olacak alt projeler (Kategori A alt projeleri) proje tarafından desteklenmeye uygun olmayacaktır. Proje, AKB'nin Yasaklanmış Yatırım Faaliyetleri Listesi'nde yer alan hiçbir faaliyeti içermeyecek ve/veya bunlara dahil olmayacaktır.⁴

II. ARAZİ EDİNİMİ VE YENİDEN YERLEŞİM İŞLEM GEREKLİLİKLERİ

16. Bu sektör kredisi kapsamında, arazi edinimi ve yeniden yerleşim faaliyetleri ulusal gereklilikler ve AKB SPS 2009'a uygun olarak uygulanacaktır. Bir alt projenin bu program kapsamında finansman için değerlendirilebilmesi için aşağıdaki AEYY gerekliliklerinin yerine getirilmesi/tamamen uyulması gerekmektedir:

- (i) Bu AEYYÇ, tüm alt projeler için geçerlidir. Sektör yatırım projesinin onaylanmasından önce hazır hale getirilmek üzere hazırlanmıştır; AEYYÇ, projenin yaşam döngüsü boyunca daha ayrıntılı olarak incelenebilir ve gerekirse güncellenebilir.
- (ii) SPS tanımına göre AEYY etkileri olan bir dilim altındaki her bir alt proje için bir AEYYP hazırlanacaktır. Ancak, bir alt projenin herhangi bir AEYY'ı olmadığı durumlarda, AEYY etkilerinin olmadığını teyit etmek için bir Sosyal Durum Değerlendirme Raporu (SDDR) hazırlanacaktır. Sektör projesinin tüm AEYYP'leri ve SDDR'leri AKB tarafından incelenip onaylanmalıdır ve AKB web sitesinde yayınlanacaktır.
- (iii) Proje onaylanmadan önce bir veya daha fazla örnek alt proje değerlendirilecektir. Örnek alt projeler için, AKB, AEYY etkileri varsa bir AEYYP, etki yoksa bir SDDR hazırlanmasını şart koşmaktadır. Ayrıntılı mühendislik tasarımları (DED) mevcut değilse, bu koruma araçları taslak olarak hazırlanabilir ve proje onaylandıktan sonra ayrıntılı mühendislik tasarımı, sahaya özgü koşullar, nüfus sayımı, temel sosyo-ekonomik çalışmalar ve anlamlı istişareler sırasında alınan geri bildirimlere dayalı olarak güncellenebilir. AKB finansmanından önce veya proje hazırlığı sırasında geçmişte arazi edinimi faaliyetleri gerçekleştirilmişse, bu tür geçmiş AEYY etkileri AEYYP'de değerlendirilerek, bunların tamamlanmış mı yoksa devam ediyor mu olduğu belirlenmeli ve süreci tamamlamak için gerekli olan ilave önlemler tespit edilmelidir. Devam eden tüm AEYY faaliyetleri, hem ulusal hem de AKB SPS gerekliliklerini karşılamalıdır.
- (iv) AEYYP ve SDDR, AEYY etkilerinin nasıl önlendiğine dair ayrıntılı bilgiler içerecektir. Belgeler ayrıca, alt proje amacıyla devletin sahip olduğu arazilerin

⁴ AKB SPS Ek 5'e bakınız.

(varsa) başka bir devlet dairesine devredilmesine ilişkin kayıtları ve ayrıntıları da içerecektir.

- (v) AEYYP, uygulanacak tazminat ve/veya geçim kaynaklarının rehabilitasyonu/restorasyonu planının ayrıntılarını sağlayacaktır.
- (vi) AEYYP'in uygulanması, yüklenici tarafından inşaat/kurulum çalışmalarına başlamadan önce bir AEYYP tamamlama raporu ile doğrulanacaktır. Bu AEYYP tamamlama raporu, AKB tarafından incelenmek ve onaylanmak üzere sunulacaktır.

17. Arazi edinimi ve yeniden yerleşim (AEYY) içeren projeler için **AEYYP hazırlık** faaliyetleri aşağıdaki aşamaları içerecektir:

- (i) DED hazır olduğunda, UK'lar sahada tüm arazi/arazi dışı etkilerin ayrıntılı araştırmalarını (DMS) gerçekleştirecektir.
- (ii) Proje ekibi, anlamlı istişareler yapacak ve etkilenen tüm haneler (EH) ve etkilenen kişiler (PEK) için bir sayım gerçekleştirecek; bu sayıma, etki alanındaki temel geçim kaynakları/ticari faaliyetleri, PEK'lerin kırılganlıklarını ve etkinin düzeyini/önemini belirlemek için bir sosyoekonomik çalışma (SES) da dahil olacaktır.
- (iii) Değerleme komitesi tarafından bir değerlendirme araştırması yapılacaktır. Bu araştırma, etkilenen arazi ve diğer varlıkların değerini belirleyecek ve bunların yenileme maliyetini tespit edecektir.

18. Anketler sırasında, tüm EH'ler bu AEYYÇ'ın hükümleri, etkiler, tazminat oranları ve AEYYP uygulama takvimi dahil olmak üzere tam olarak bilgilendirilecektir.

19. AEYYP hazırlığı, AEYYP'in hazırlanması ve uygulanması sırasında Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanı tarafından da desteklenecek olan UK'lar tarafından yürütülecektir. UK'lar, uygulamaya hazır nihai AEYYP'ı ILBANK ve AKB'ye inceleme için sunacak ve bu onay alındıktan sonra LAPR'ın uygulanmasına başlayacaktır. Aksi belirtilmedikçe, bu onay alınmadan önce hiçbir arazi edinme faaliyeti başlatılmamalıdır. AEYYP onayı öncesinde başlatılan herhangi bir arazi edinimi veya arazi devri faaliyeti, UK'lar tarafından bir denetim [veya geçmiş arazi edinimi durum tespiti raporu] ve düzeltici önlemlerin alınmasını gerektirecektir.

20. **İhale belgeleri ve sözleşmelerin verilmesi.** YK/UK, AEYY ile ilgili tüm faaliyetler için zaman sınırlı bir program geliştirecek ve bu programı proje tasarımı, satın alma ve inşaat işleri sözleşme yönetimi faaliyetleriyle tam olarak entegre edecektir. Program, satın alma yöntemine bağlı olarak inşaat işleri sözleşmesinin imzalanmasıyla ilgili AEYYP/SDDR'nin hazırlanmasını ve tamamlanmasını ve inşaat işlerinin başlamasından önce AEYYP'nin uygulanmasını öngörecektir. AEYY riskleri ve etkilerinin yanı sıra ekonomik ve/veya fiziksel yerinden edilmeye neden olabilecek diğer etkilerin değerlendirilmesi, azaltılması ve raporlanması ile ilgili tüm hükümler, ihale belgelerine ve yüklenicilerin sözleşmelerine dahil edilmelidir.

21. İnşaat işleri sözleşmelerinin verilmesi, işveren tasarım sözleşmeleri için güncellenmiş AEYYP/SDDR'nin AKB tarafından önceden onaylanmasına bağlıdır. Tüm ihale belgesi taslakları, ilgili sosyal etki azaltma hükümlerinin ve saha devri hükümlerinin ihale belgesi taslağına dahil edilmesini sağlamak için YK/UK'ların sosyal koruma uzmanları tarafından incelenir. İhale belgesi taslaklarına, ilgili AEYYP/SDDR veya bu belgelerin özeti eklenmelidir.

22. Yüklenici tasarımını içeren alt projeler ve alt proje bileşenleri için, borçlu/müşteri, AEYY riski ve etki azaltma önlemlerinden önce ekonomik ve fiziksel yerinden edilmeyi önlemek için AEYYP ve ihale belgelerine ek önlemler dahil edecektir.

23. **AEYYP'in uygulanması ve inşaat işlerinin başlaması.** Bu aşama, nihai AEYYP'ın AKB tarafından onaylanmasından sonra başlayacak ve tüm EH'lere gerekli tazminatın ödenmesi ve AEYYP tamamlanma raporunun hazırlanmasıyla sona erecektir. Tüm AEYYP tamamlanma raporları AKB tarafından incelenip onaylanacaktır. İnşaat işlerinin ve diğer ön kurulumların başlaması, yüklenicinin onaylanmış AEYYP tamamlanma raporuna dayalı olarak söz konusu bölüm veya işlerin bir kısmının başlaması için yazılı bildirim almasına bağlı olacaktır. UK'lar, ZYY etkisi olmayan bölümlerin veya işlerin bir kısmının başlaması için bildirimde bulunmaya öncelik verebilir. YK/UK, sosyal koruma önlemlerinin izlenmesi kapsamında, projenin sözleşme ihalesine ve inşaat işlerinin başlamasına ilişkin koşullara uygunluğunu AKB'ye düzenli olarak raporlayacaktır.

III. YASAL VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ

24. Projenin politika çerçevesi, Türkiye Cumhuriyeti Kanunu ve AKB SPS 2009'a dayanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde arazi yönetimi ilişkilerini ve taşınmaz malların mülkiyet haklarını düzenleyen temel kanunlar şunlardır:

- a. Kamulaştırma Kanunu (No 2942) - onay tarihi: 04.11.1983) ve Kamulaştırma Kanunu'nda yapılan değişikliklere ilişkin kanunlar (4650 sayılı Kanun - onay tarihi: 24.4.2001 ve diğer kanunlar dahil)
- b. Belediye Kanunu (5393 sayılı - onay tarihi: 03.07.2005)
- c. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (İlgili maddeler)

25. Proje için arazi edinimi ve çerçeve, yürürlükteki ulusal kanunlar, yönetmelikler ve politikalar ile AKB SPS 2009 gerekliliklerine dayanmaktadır. Yerel kanunlar ile AKB SPS politikaları ve uygulamaları arasında farklılıklar olması durumunda, bu Proje için yeniden yerleştirme gereklilikleri AKB SPS politikaları ve uygulamaları lehine çözülecektir.

26. Türk yasal çerçevesine göre, arazi edinimi ve kamulaştırma 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ile düzenlenmektedir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 46. maddesi, devlet ve kamu tüzel kişiliklerinin, kamu yararı için özel mülkiyetteki taşınmaz malları tamamen veya kısmen kamulaştırma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu hak, kamulaştırılan malların gerçek değerinin peşin ve nakit olarak ödenmesi koşuluna tabidir. Kamulaştırılan arazi ve varlıklar için tazminat, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 8, 10 ve 11. maddelerinde belirtilen usul ve ilkelere göre belirlenir. Ayrıca, Kamulaştırma Kanunu'nda belirlenen usul ve ilkelere uyulması kaydıyla, kamulaştırılan mülkler üzerinde irtifak hakkı tesis edilmesine izin verilir.

27. Değerleme kriterleri, Kanunun 11. maddesinde belirtilmiştir. Kamulaştırma Kanunu, kamulaştırılan araziler için tazminatın belirlenmesinin, söz konusu araziden elde edilen ortalama yıllık net gelire bağlı olduğunu öngörmektedir. Bu belirleme, rotasyon sistemi ve yapıların değerlendirilmesi dikkate alınarak yapılır ve inşaat birim fiyatlarının hesaplanmasını da kapsar. Konut arazilerinin değerlendirilmesi, emsallerin değerlendirilmesi yoluyla belirlenir. Değerleme komisyonu, arazi ediniminden sorumlu kuruluş tarafından oluşturulur ve en az üç üyeden oluşur. Gerekli olması halinde, bu Komisyon Sanayi ve Ticaret Odasından, emlak acentelerinden ve bu alanlarda uzmanlaşmış diğer kişi veya kurumlardan bilgi alma yetkisine sahiptir.

28. Kamulaştırma Kanunu'nun (2942 sayılı) 8. maddesine göre, taşınmaz malların sahipleri tespit edildiğinde, ilk tercih müzakere yoluyla araziye satın almaktır. Müzakere yoluyla anlaşmaya varılamayan durumlarda veya adresi tespit edilemeyen, bulunmayan sahipler veya mülkiyet hakkı konusunda ihtilaf bulunan taşınmaz mallar için, ilgili ilk derece mahkemesine dava açılır. Mahkemenin görevi, Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinde belirtildiği üzere, mülkün değerinin belirlenmesi ve tescili. Tazminat tutarı daha sonra belirlenen bir banka

hesabına yatırılır ve mülk sahibine tahsis edilir. Etkilenen taşınmaz mülkün sahibi tespit edilemediği takdirde, tazminat üç aylık vadeli bir mevduat hesabına yatırılır. Kamulaştırma Kanunu'na göre, 10. maddenin uygulanabilmesi için bildirim ve müzakere sürecinin tamamlanması için en az iki ay süre gereklidir.

29. Türk mevzuatına göre, kullanılan araziye herhangi bir iyileştirme yapmamış kiracılar, ortakçılar veya mülklerin yasadışı kullanıcıları için tazminat ödenmesi gerekmez. Ancak, başkalarının arazisine yatırım yapmış ve bina veya diğer yapılar inşa etmiş kişiler, ağaçların yenileme maliyeti ve binaların malzeme maliyetleri için tazminat alma hakkına sahiptir.

30. Kamulaştırma Kanunu'nun 14. maddesine göre, mal sahibi, bildirim tarihinden itibaren 30 gün içinde idare mahkemesine kamulaştırmanın iptali veya fiili hataların düzeltilmesi için başvuruda bulunma hakkına sahiptir. Mal sahibi, Kanunun 10. maddesine göre mahkeme tarafından belirlenen kamulaştırma tazminatı miktarından memnun değilse, Yargıtay'a itiraz etme seçeneğine sahiptir.

31. Hükümet, kamulaştırılacak taşınmaz malların sahiplerine resmi bir taahhütlü mektupla resmi bildirimde bulunur. Bu mektupta, hükümetin araziye müzakere yoluyla satın alma ve arazi veya irtifak hakkının bedelini nakit olarak ödeme niyetini belirtir. Taşınmaz mallara ilişkin mülkiyet anlaşmazlığı durumunda, ilgili mahkeme kamulaştırma belgelerinin özetini en az bir kez yerel ve ulusal bir gazetede ilan etmekle yükümlüdür.

32. Arazi ediniminden sorumlu kurum, mülk sahipleriyle müzakere etmek üzere en az üç kişiden oluşan bir müzakere komisyonu oluşturur. Müzakerelere başlamadan önce, kurum mülk sahibini resmi olarak müzakereye davet eder. Ancak kurum, değerlendirme komisyonu tarafından önceden belirlenen varlığın tahmini değerini açıklamaz. Müzakere oturumu, Kamulaştırma Kanunu'nun 8. maddesinde belirtildiği üzere, belirlenen tarihte başlar.

33. Kamulaştırma değeri konusunda anlaşmaya varılırsa, ilk adım, anlaşmanın şartlarını yazılı olarak kaydeden bir mutabakat zaptının imzalanmasıdır. Bu mutabakat zaptının imzalanmasının ardından, kamulaştırma tazminatının ödenmesi ve mülkiyet devri işlemlerinin tamamlanması 45 gün içinde gerçekleştirilmelidir. Müzakerelerin sonuçlanmasının ardından, mülk sahibi müzakere edilen anlaşmaya itiraz etme hakkına sahip değildir.

34. Müzakereler sırasında bir anlaşmaya varılamaması durumunda, arazi ediniminden sorumlu kurum tarafından bir anlaşmazlık mutabakatı imzalanır ve İlk Derece Asliye Mahkemesine sunulur. Mahkeme, tarafları 30 gün içinde etkilenen arazi veya varlığın değeri üzerinde anlaşmaya davet eder. Anlaşmazlık durumunda, mahkeme bir komisyon tarafından yapılacak arazi etüdü için bir tarih belirler. Bu komisyon bağımsız uzmanlardan oluşur ve tüm tarafların ve köy muhtarının katılımıyla gerçekleştirilir.

35. Uzman komisyonu, raporunu 15 gün içinde mahkemeye sunmakla yükümlüdür. Raporda, mülkün belirlenen değeri açıkça belirtilir ve mahkeme bu raporu her iki tarafa da gönderir. Taraflar belirlenen değer üzerinde hala anlaşmaya varamazlarsa, mahkeme 15 gün içinde prosedürü sonuçlandırmak üzere yeni bir uzman komisyonu atama yetkisine sahiptir. Mahkeme, hükümet adına nihai kararı vermekten sorumludur. Her iki taraf da Yargıtay'a itiraz etme hakkını saklı tutar ve süreç, mahkemenin kararı doğrultusunda 15 gün içinde tamamlanır.

36. Kamulaştırma Kanunu'na göre, mahkeme masrafları arazi ediniminden sorumlu kurumun sorumluluğundadır. Ayrıca, bu kurum, ölen mal sahipleri, yokluğunda olan mal sahipleri ve geleneksel haklarını talep eden kişilerle ilgili kamulaştırma davalarıyla ilgili mahkeme masraflarından da sorumludur. Bu davalar genellikle yerel ilk derece hukuk mahkemesine sevk edilir.

37. Kamulaştırma Kanunu'nun 27. maddesi, kamulaştırmaya tabi taşınmaz malların üç durumda hızlandırılmış kamulaştırma yoluyla el konulabileceğini belirtmektedir: (i)

Cumhurbaşkanı'nın, Milli Savunma Yükümlülükleri Kanunu (Kanun No: 3634) kapsamında milli savunma gerekliliği konusunda karar verdiği durumlarda; (ii) Cumhurbaşkanlığı kararıyla belirlenen acil durumlarda, veya (iii) özel kanunlarda öngörülen olağanüstü durumlarda. Bu tür durumlarda, ilgili idarenin talebi üzerine, mahkeme, değerlendirme dışındaki işlemlerin daha sonra tamamlanması şartıyla, 10. maddede belirtilen ilkeler uyarınca taşınmaz malın el konulmasına karar verebilir. Bu süreçte, ilgili idarenin talebi üzerine, taşınmaz malın tazminat tutarı, Kamulaştırma Kanunu'nun 10. ve 15. maddeleri uyarınca atanan uzmanlar tarafından 7 gün içinde mahkeme tarafından değerlendirilir. El koyma, ancak 10. maddeye uygun olarak yapılacak davetiyenin ardından gerçekleştirilir ve tutar, duyuruda belirtilen bankaya yatırılır.

38. Kamulaştırma Kanunu, kamulaştırma yapan kurumun önce uzlaşma yoluna başvurmasını gerektirmektedir. Bu AEYYÇ kapsamındaki tüm amaçlar ve uygulamalar için, Kamulaştırma Kanunu kapsamındaki uzlaşma prosedürü, zorunlu arazi edinimi olarak değerlendirilir.

5.1 AKB SPS 2009'un Zorunlu Yeniden Yerleşim Koruma Önlemleri Gereklilikleri

39. AKB SPS (2009) ilkeleri, (i) zorla arazi istimlakı veya (ii) arazi kullanımına veya yasal olarak belirlenmiş park ve koruma alanlarına erişime zorla getirilen kısıtlamalar nedeniyle fiziksel yerinden edilme (yer değiştirme, konut arazisinin kaybı veya barınak kaybı) ve ekonomik yerinden edilme (arazi, varlık, varlıklara erişim, gelir kaynakları veya geçim kaynaklarının kaybı) durumlarında devreye girer. AEYYP'lar, zorla getirilen kısıtlamaların tam veya kısmi, kalıcı veya geçici olup olmadığına bakılmaksızın hazırlanmalıdır.

40. AKB'nin zorunlu yeniden yerleşim politikasının üç önemli unsuru şunlardır: () (i) kaybedilen varlıkları, geçim kaynaklarını ve gelirleri telafi etmek için tazminat; (ii) uygun tesis ve hizmetlerin bulunduğu yeniden yerleşim alanlarının sağlanması da dahil olmak üzere yeniden yerleşim için yardım; ve (iii) proje ile proje olmadan en azından aynı düzeyde refah düzeyine ulaşmak için rehabilitasyon yardımı. Yeniden yerleşim planlaması, AEYY ile ilişkili tüm AKB projelerinin proje tasarımının ayrılmaz bir parçasıdır ve AKB SPS (2009) zorla yeniden yerleşim için belirlediği 12 temel politika ilkesini dikkate alarak, proje döngüsünün erken aşamasında başlatılmalıdır. Bu temel politika ilkeleri (PP) şunlardır:

- (i) **(PP1) Geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki istemsiz yeniden yerleşim etkilerini ve risklerini belirlemek için projeyi erken aşamada incelemek.** Yeniden yerleşim etkileri ve riskleri ile ilgili, cinsiyet analizi de dahil olmak üzere, yerinden edilmiş kişilerin anketi ve/veya sayımı yoluyla yeniden yerleşim planlamasının kapsamını belirlemek.
- (ii) **(PP2) Etkilenen kişiler, ev sahibi topluluklar ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile anlamlı istişareler yapın.** Yerinden edilmiş tüm kişilere hakları ve yeniden yerleşim seçenekleri hakkında bilgi verin. Yeniden yerleşim programlarının planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine katılımlarını sağlayın. Özellikle yoksulluk sınırının altında yaşayanlar, topraksızlar, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar, yerli halklar ve yasal toprak hakkı olmayanlar gibi savunmasız grupların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterin ve bu kişilerin istişarelere katılımını sağlayın. Etkilenen kişilerin endişelerini almak ve çözmek için bir şikayet giderme mekanizması oluşturun. Yerinden edilmiş kişilerin ve onları barındıran nüfusun sosyal ve kültürel kurumlarını destekleyin. Zorunlu yeniden yerleşimin etkileri ve riskleri son derece karmaşık ve hassas olduğunda, tazminat ve yeniden yerleşim kararlarından önce bir sosyal hazırlık aşaması olmalıdır.
- (iii) **(PP3) Etkilenen geçim kaynakları mümkün olduğunca toprağa dayalı ise (i) toprağa dayalı yeniden yerleşim stratejileri veya toprak kaybı geçim kaynaklarını zedelemiyorsa, toprağın yenileme değerine göre nakit tazminat yoluyla, (ii) varlıkların eşit veya daha yüksek değerdeki varlıklarla derhal yenilenmesi yoluyla, (iii) geri**

kazanılamayan varlıklar için tam ikame maliyetinde derhal tazminat ödenmesi ve (iv) mümkün olduğunda fayda paylaşımı programları yoluyla ek gelir ve hizmetler sağlanması.

- (iv) **(PP4)** Fiziksel ve ekonomik olarak yerinden edilmiş kişilere aşağıdakiler dahil olmak üzere gerekli yardımı sağlamak: (i) yer değiştirme durumunda, yer değiştirilen araziye güvenli mülkiyet hakkı, istihdam ve üretim fırsatlarına benzer erişim imkanları sunan yeniden yerleşim yerlerinde daha iyi konutlar, yeniden yerleşen kişilerin ekonomik ve sosyal olarak ev sahibi topluluklara entegrasyonu ve proje faydalarının ev sahibi topluluklara yaygınlaştırılması; (ii) arazi geliştirme, kredi olanakları, eğitim veya istihdam fırsatları gibi geçiş dönemi desteği ve kalkınma yardımı; ve (iii) gerektiğinde sivil altyapı ve topluluk hizmetleri.
- (v) **(PP5)** Yerinden edilmiş yoksullar ve kadınlar dahil diğer savunmasız grupların yaşam standartlarını en az ulusal asgari standartlara yükseltmek. Kırsal alanlarda onlara arazi ve kaynaklara yasal ve uygun maliyetli erişim sağlamak, kentsel alanlarda ise onlara ilgili gelir kaynakları ve uygun konutlara yasal ve uygun maliyetli erişim sağlamak.
- (vi) **(PP6)** Arazi edinimi müzakere yoluyla gerçekleşiyorsa, müzakereye katılan kişilerin aynı veya daha iyi gelir ve geçim durumunu koruyacaklarını garanti etmek için şeffaf, tutarlı ve adil bir şekilde prosedürler oluşturmak.
- (vii) **(PP7)** Arazi mülkiyet hakkı veya araziye ilişkin tanınabilir yasal hakları olmayan yerinden edilmiş kişilerin, yeniden yerleşim yardımı ve arazi dışı varlıklarının kaybı için tazminat almaya hak kazanmalarını sağlayın.
- (viii) **(PP8)** Yerinden edilmiş kişilerin hakları, gelir ve geçim kaynaklarının yeniden sağlanması stratejisi, kurumsal düzenlemeler, izleme ve raporlama çerçevesi, bütçe ve zaman sınırlı uygulama takvimini ayrıntılı olarak açıklayan bir yeniden yerleştirme planı hazırlayın.
- (ix) **(PP9)** Proje değerlendirmesinden önce, erişilebilir bir yerde ve etkilenen kişiler ve diğer paydaşlar için anlaşılır bir biçimde ve dilde, danışma sürecinin belgeleri de dahil olmak üzere yeniden yerleştirme planı taslağını zamanında açıklayın. Nihai yeniden yerleştirme planını ve güncellemelerini etkilenen kişilere ve diğer paydaşlara açıklayın.
- (x) **(PP10)** Kalkınma projesi veya programının bir parçası olarak zorunlu yeniden yerleşimi tasarlayın ve uygulayın. Projenin maliyet ve faydalarının sunumuna yeniden yerleşimin tüm maliyetlerini dahil edin. Zorunlu yeniden yerleşimin önemli etkileri olan bir proje için, projenin zorunlu yeniden yerleşim bileşenini bağımsız bir operasyon olarak uygulamayı düşünün.
- (xi) **(PP11)** Fiziksel veya ekonomik yerinden edilmeden önce tazminat ödeyin ve diğer yeniden yerleştirme haklarını sağlayın. Proje uygulaması boyunca yeniden yerleştirme planını sıkı denetim altında uygulayın.
- (xii) **(PP12)** Yeniden yerleşim sonuçlarını, bunların yerinden edilmiş kişilerin yaşam standartları üzerindeki etkilerini ve yeniden yerleşim planının hedeflerinin, başlangıç koşulları ve yeniden yerleşim izleme sonuçları dikkate alınarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini izleyin ve değerlendirin. İzleme raporlarını açıklayın.

5.2 Boşluk Analizi

41. Aşağıdaki Tablo 2, AKB SPS (2009) ile arazi edinimi ve arazi kullanım kısıtlamalarının neden olduğu fiziksel ve ekonomik yerinden edilmenin hafifletilmesine ilişkin ulusal gereklilikler arasındaki temel boşlukları ve bu boşlukları gidermeye yönelik

önlemleri özetlemektedir. Etki azaltmayla ilgili tüm bu önlemler, Hak Matrisi'nde daha ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Türkiye mevzuatı	AKB SPS 2009	Boşluğu Gidermeye Yönelik Önlemler
Yapılar için tazminat, amortisman indirimi içerir. Yalnızca yasal mülk sahipleri arazi ve diğer varlıklar için tazminat alma hakkına sahiptir. Türk mevzuatı, kiracılara ve arazi/mülklerin resmi olmayan kullanıcılarına tazminat ödenmesini gerektirmez. Gelir ve geçim kaynakları kayıplarının (doğal, ortak mülkiyet ve geçim kaynaklarına erişim kaybı ile ilgili olanlar gibi) hafifletilmesi için net tazminat hükümleri bulunmamaktadır.	PEK'lar, amortisman indirimi olmaksızın, işlem maliyeti ve diğer ilgili giderler dahil olmak üzere tüm kayıpları için yenileme maliyetinden tazmin edilecektir. Yasal hale getirilebilir PEK'lar ve uzun vadeli kira sahipleri arazi tazminatı alma hakkına sahiptir. Tüm PEK'lar, gelir ve geçim kaynaklarının yeniden sağlanması, geçiş ve kalkınma yardımı ve projeye atfedilebilecek varlık ve kaynak kayıplarının tazminatı için hak sahibidir.	Satın alınan arazi, yapılar ve diğer varlıkların değerlendirilmesi, tam yenileme maliyetine dayalı olacaktır. Tam yenileme maliyeti ile ülke yasalarına göre ödenecek tazminat arasındaki fark, UK'lar tarafından, sosyal yardım fonlarını kullanarak karşı finansmanlarının bir parçası olarak dengelenecektir. Yasal hale getirilebilen tüm arazi kullanıcıları arazi tazminatı almaya hak kazanacaktır; yasallaştırma maliyeti proje tarafından karşılanacaktır. Arazi tazminatı hariç, arazi ve varlıklar üzerinde yasal hak sahibi olmayan PEK'lar da dahil olmak üzere tüm PEK'lar, arazi dışındaki tüm iyileştirmeler ve varlıklar için yenileme maliyetine göre tazminat almaya hak kazanacaktır. Yasal statülerine bakılmaksızın tüm PEK'lar, yukarıdaki PP3, PP4 ve PP7'ye göre geçim ve gelir kaybının telafisi, geçiş dönemi yardımı ve diğer uygun önlemlerden yararlanma hakkına sahip olacaktır. Bu, gayri resmi arazi kullanıcıları, gecekondulu sakinleri, arazi işgalcileri, gayri resmi kiracılar/kira sahipleri vb. dahil olmak üzere ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere olabilir.
Hedefli yeniden yerleşim masrafları, gelir/geçim kaynağı rehabilitasyon tedbirleri veya yerinden edilmiş yoksul ve savunmasız gruplar için ödeneklere ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.	Gelir ve geçim kaynaklarının yeniden yapılandırılması için destek gereklidir; bu destek özellikle ağır kayıplar yaşayan, yoksul ve savunmasız gruplara (PP2, PP5 ve PP7) odaklanmalıdır.	Yeniden yerleşim masraflarını (örneğin, ulaşım ve geçici ödenekler), gelir kaybını karşılamak ve savunmasız kişilere ve ciddi şekilde etkilenenlere (SPS uyarınca üretken varlıklarının %10'undan fazlasını kaybedenler olarak kabul edilir) destek sağlamak için ek yardım sağlanacaktır.
Kısmi kamulaştırma nedeniyle kullanılamaz arazilerin kamulaştırılması talebi: Ülke yasalarına göre, kısmi kamulaştırmaya tabi olan arazi sahipleri, 30 gün içinde kalan arazinin kamulaştırılmasını talep etme hakkına sahiptir.	SPS, bu tür talepler için bir süre sınırı belirtmemektedir.	UK'lar, bu tür talepler üzerine yasal olarak belirlenen 30 günlük süre içinde harekete geçeceklerdir.

Türkiye mevzuatı	AKB SPS 2009	Boşluğu Gidermeye Yönelik Önlemler
Ülke yasaları, etkilenmeyen ancak başka şekillerde (örneğin, arazi kullanım kısıtlaması, araziden çıkarılma, gayri resmi yapılar ve diğer varlıkların kaybı) etkilenen kişileri proje tarafından etkilenen kişiler olarak saymaz.	SPS, geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki zorunlu yeniden yerleşim etkilerini ve risklerini belirlemek için projenin erken aşamada taranmasını gerektirir. Etkiler, hem arazi edinimi hem de arazi kullanım kısıtlaması nedeniyle oluşan fiziksel ve ekonomik yerinden edilmeyi içerir. İkincisi birçok şekilde olabilir. SPS, yeniden yerleşim etkileri ve riskleri ile ilgili olarak, yerinden edilmiş kişilerin cinsiyet analizi de dahil olmak üzere bir anket ve/veya sayım yoluyla yeniden yerleşim planlamasının kapsamının belirlenmesini gerektirir (PP1).	UK'lar, arazi edinimi ve yeniden yerleşim etkilerinin SPS tanımını benimseyecek ve bu etkilerin kapsamını buna göre değerlendirecektir.
Ülke yasaları, AEYYP'nin hazırlanması için özel bir şart içermemektedir.	SPS, sosyal etki değerlendirmesi ve PEK'lerle yapılan istişarelere dayalı olarak, PEK'lerin hakları, gelir ve geçim kaynaklarının yeniden sağlanması stratejisi, kurumsal düzenlemeler, izleme ve raporlama çerçevesi, bütçe ve zaman sınırlı uygulama takvimini ayrıntılı olarak ele alan bir AEYYP hazırlanmasını gerektirir.	UK'lar, ön tasarıma (ilgili olduğu durumlarda) dayalı bir AEYYP taslağı ve ayrıntılı mühendislik tasarımına dayalı, uygulamaya hazır bir AEYYP hazırlayacak ve açıklayacaktır. Arazi, alt kredi anlaşması imzalanmadan önce arazi satın alınırsa, SPS gerekliliklerini karşılamak için düzeltici eylem planının gerekli olup olmadığını incelemek üzere geçmiş AEYY etkilerinin denetimi yapılacaktır. Uygulama sırasında tasarım değişiklikleri veya ek arazi satın alımını gerektiren alt projeler için, AKB'nin onayı için önceden AEYYP eki hazırlanacaktır.
Kamulaştırma kanununda, tam ve yeterli tazminat belirlenmeden ve etkilenen kişi teklifi itiraz etmeden önce mülkiyetin devralınmasına izin veren hızlandırılmış kamulaştırma hükümleri bulunmaktadır. Etkilenen kişilerle önceden herhangi bir istişare yapılmaz ve etkilenen kişi bu eylemi itiraz etmeden önce arazi mülkiyeti devralınır.	PEK'larla fiziksel veya ekonomik yerinden edilmeden önce tam olarak istişare edilmesi, tazminat ödenmesi ve diğer yeniden yerleştirme haklarının sağlanması gerekir. Mülkiyetin veya arazi/varlığın kullanımının hızlandırılmış olarak el konulmasına izin verilmez.	2942 sayılı Kanunun 27. maddesinin uygulanması, proje kapsamında hiçbir koşulda uygulanmayacaktır; buna, proje amacıyla kamulaştırma işlemini gerçekleştiren kurumlar arasında yer almayan belediyeler tarafından yapılan kamulaştırma işlemleri de dahildir. İnşaat işleri ve arazi ve varlıkların devralınması, ancak AEYYP uygulandıktan ve varlık kaybı tazminatı ve diğer ödenekler AEYYP tamamlanma raporlarında (PP2, PP11 ve PP12) doğrulandığı şekilde tam olarak ödendikten sonra gerçekleştirilebilir.

Türkiye mevzuatı	AKB SPS 2009	Boşluğu Gidermeye Yönelik Önlemler
Kamuya Bilgi Açıklama, Danışma ve Katılım: Kamuya bilgi açıklama, kamu danışma ve katılımı ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Normal kamulaştırma prosedürleri kapsamında, mülk sahiplerine bilgilendirmek ve hak sahibi kişiyi on beş (15) gün içinde müzakerelere davet etmek amacıyla bir davet mektubu gönderilir. Bu nedenle, hak sahibi, arazi ediniminden haberdar olur ve müzakere etme ve/veya önerilen tazminat miktarına itiraz etme fırsatı bulur. Diğer türden etkilenen kişiler (örneğin, gayri resmi kullanıcılar, araziye erişimi kısıtlananlar vb.) için herhangi bir bildirimde bulunulması gerekmez.	SPS, etkilenen kişiler, ev sahibi topluluklar ve ilgili sivil toplum kuruluşları ile anlamlı istişareler yapılmasını gerektirir. Etkilenen tüm kişiler, hakları ve yeniden yerleştirme seçenekleri hakkında önceden bilgilendirilmelidir. PEK'ler, yeniden yerleştirme programlarının planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine katılmalıdır. Danışmalarda ve AEYYP faaliyetlerinde, özellikle yoksulluk sınırının altında yaşayanlar, topraksızlar, yaşlılar, kadınlar ve çocuklar, yerli halklar ve arazi üzerinde yasal hak sahibi olmayanlar gibi savunmasız grupların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmeli ve bu kişilerin danışmalara katılımı sağlanmalıdır.	UK, mümkün olan en kısa sürede anlamlı istişareler düzenleyecek ve PP2'ye tam olarak uyacaktır. Tüm AEYYP'ler, istişarelerin özetlerini ve kayıtlarını içerecektir. İstişare süreci, alt proje uygulaması sırasında sürekli olacak ve izleme raporlarında yer alacaktır. AEYYP'lar yerel düzeyde ve ILBANK'ın web sitesinde açıklanacaktır. Alt projelerin AEYY etkileri temelinde, arazi mülkiyeti olmayan ve izin/mülkiyet hakkı olmadan arazi/varlıkları kullanan kişiler de dahil olmak üzere, tüm PEK türleri istişarelerde ele alınacaktır.
Resmi idari yargı veya mahkemeye itiraz hakkı (2942 Kamulaştırma Kanunu, 3071 Şikayetler Kanunu ve 4982 Bilgiye Erişim Kanunu).	SPS, PEK'lerin AEYY faaliyetleri ve diğer etkiler, önerilen etki azaltma önlemleri ve bu önlemlerin uygulanması ile ilgili endişelerini almak ve bunların çözümünü kolaylaştırmak için erişilebilir Şikayet Mekanizmalarının kurulmasını gerektirmektedir.	Proje, alt proje ve ILBANK düzeyinde, tüm etkilenen topluluklar ve PEK'ler tarafından kolayca erişilebilir olacak ve proje uygulaması boyunca devam edecek iki düzeyli bir Şikayet Mekanizmasına sahip olacaktır; Şikayet Mekanizması, proje alanı içinde ve PEK'ler arasında geniş çapta duyurulacaktır. Bu proje düzeyindeki şikayet mekanizmaları tamamlayıcı niteliktedir ve resmi yasal mekanizmaların yerini almaz resmi yasal mekanizmaların yerini almaz.
AEYY uygulamasının izlenmesi ve yeniden yerleştirme planlarının ve izleme raporlarının açıklanması için herhangi bir gereklilik yoktur.	AEYYP uygulamasının izlenmesi ve AEYYP ve izleme raporlarının, PEK'lar ve diğer paydaşlar tarafından anlaşılabilir bir yerde, anlaşılabilir bir biçimde ve dilde/dillerde açıklanması gerekmektedir.	AEYYP uygulaması iç ve dış olarak izlenecektir (Cat A ise). Tüm taslak ve nihai AEYYP'ler ve SDDR'ler ile tüm izleme ve AEYYP tamamlama raporları AKB web sitesinde yayınlanacaktır. Belediyeler ve ILBANK, AEYYP'leri ve SDDR'leri yayınlayacaktır.

42. İlgili Türk mevzuatı ve AKB SPS'si takip edilecek, yasal rejimler arasında boşluklar olması durumunda daha yüksek standartlar uygulanacaktır.

IV. TAZMİNAT HAKKI VE HAKLAR

43. Bu AEYYP, AKB SPS 2009'a göre aşağıdaki PEK kategorilerine uygulanacaktır:

- (i) **Varlıklara ilişkin yasal haklara sahip PEK'lar:** Arazi sahipleri, kira sahipleri dahil mülkiyet haklarına sahip PEK'lar, arazileri/varlıkları etkilenen tüm PEK'lar
- (ii) **Varlıklara ilişkin yasal hale getirilebilir haklara sahip PEK'lar:** Bir varlığı sahip olma/kullanma konusunda yasal haklara sahip olmayan, ancak ülkenin yasaları uyarınca tanınan veya tanınabilir olan bu tür arazi veya varlıklar üzerinde hak iddia eden PEK'lar. Bu tür yasal hale getirme maliyetlerinin tümü proje tarafından karşılanacaktır.
- (iii) **Yasal hale getirilebilir hakları olmayan PEK'lar:** Kullandıkları veya işgal ettikleri arazi üzerinde resmi yasal hakları veya tanınan/tanınabilir hak talepleri olmayan PEK'lar.

44. Yukarıdaki (i) ve (ii) kategorileri için, arazi kaybı için tazminat ödenecek ve EM ile uyumlu olarak yapılar, arazi iyileştirmeleri ve diğer etki azaltma önlemleri için tam yenileme maliyetine göre tazminat ödenecektir. (iii) kategorisinde yer alan PEK'lar için, UK'lar arazi dışındaki tüm varlık ve geçim kaynakları kayıplarını (yani binalar, ağaçlar, mahsuller, işletmeler) tam yenileme maliyetiyle tazmin edecek ve EM'ye göre diğer ilgili hafifletici önlemleri alacaktır. Proje tarafından satın alınması planlanan arazilerde işgal riski, son tarih belirlenmesi yoluyla yönetilmektedir. Ayrıca, UK'lar AEYYP uygulamasının tamamlandığı arazilerin zamanında teslim alınması için tüm çabayı gösterecektir.

45. Arazi kaybı için tazminat, (mümkünse) ikame arazi şeklinde veya aşağıdakileri içeren "tam ikame maliyeti" olarak nakit olarak ödenebilir: (i) işlem maliyetleri; (ii) tahakkuk eden faiz; (iii) geçiş ve restorasyon maliyetleri; ve (iv) varsa diğer ilgili ödemeler. Diğer tüm varlıklar için tazminat, amortisman/değer kaybı, kurtarılan malzemeler ve işlem maliyetleri için herhangi bir kesinti yapılmaksızın, ikame maliyeti üzerinden nakit olarak ödenir.

46. Etki değerlendirmesi, proje için arazi temin etmek amacıyla yapılan tüm arazi edinim yöntemleri için geçerlidir. Örneğin, UK'lara belediyeler veya diğer üçüncü taraflarca arazi tahsis edilmesi durumunda, etki değerlendirmesi, durum tespiti ve etki azaltma kapsamında bu tür tüm AEYY faaliyetlerini içerecektir.

Tablo 4-1: Proje Hak Matrisi*

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
Arazi			
Tarımsal arazi: kalıcı arazi kaybı, erişim veya hasar.	AP, etkinin ciddiyetine bakılmaksızın verimli arazi kaybı	Kayıtlı Sahibi/Yasal: Tam kayıtlı/tapulu malik	Mevcut piyasa değeri ve işlem maliyetine dayalı tam yenileme maliyetinde nakit tazminat. Kalan arsa ekime elverişsiz hale gelirse, proje bu arsayı tam yenileme maliyetinde satın alacak ve tazminat ödeyecektir. Benzer üretim kapasitesi ve erişilebilirliğe sahip arsalarla arazi tazminatı da sağlanabilir. Müzakere edilen tüm ödemeler yenileme maliyetinin altında olmayacaktır. UK'lar, hasat faaliyetlerinden önce araziye el koymaktan kaçınmak için azami çabayı gösterecektir.

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
		<u>Yasal hale getirilebilir sahip:</u> (Mülkiyet hakkı resmiyetini bekleyen PEK'lar ve kayıtlı olmayan ancak araziye meşru olarak kullanan PEK'lar)	Bu PEK'lerin mülkiyet hakları, arazinin tescili üzerine tanınacak ve PEK'lere tam yenileme maliyetinde nakit tazminat ödenecektir. Tescil masrafları proje tarafından karşılanacaktır. Arazinin yerine, benzer üretim kapasitesi ve erişilebilirliğe sahip araziler de verilebilir. Müzakere edilen tüm ödemeler, yenileme maliyetinin altında olmayacaktır. UK'lar, hasat faaliyetlerinden önce araziye el koymaktan kaçınmak için azami çabayı gösterecektir.
		Tarımsal Kiracı	Kira sözleşmesinde aksi belirtilmedikçe, kira süresi içinde kaybedilen mahsullerin gelirinin tam tazminatı. Arazi sahibi veya YK/UK'ya mahsul tazminatı ödenmeyecektir. Uygulama ajansı, yerel yönetimle istişare halinde, kiracıya (gerekirse) yenileme kira/kiracılık arayışında yardım sağlayacaktır. UK'lar, hasat faaliyetlerinden önce araziye ele geçirmekten kaçınmak için azami çabayı gösterecektir.
Tarımsal Olmayan Arazi	Ticari/konut amaçlı arazilerini kaybeden AP'ler	<u>Kayıtlı Sahibi/Yasal:</u> (Tam arazi tescili olan malik)	Tam yenileme maliyetine göre nakit tazminat.
		<u>Yasal hale getirilebilir sahip:</u> (Arazi hakkına sahip olan, ancak tam olarak kayıtlı olmayan yasal hale getirilebilir sahipler)	Bu PEK'lerin mülkiyet hakları, arazi tescili yapıldıktan ve PEK'lere tam yenileme maliyetinde nakit tazminat ödendikten sonra tanınacaktır.
		<u>Tapusu olmayan PEK'lar/Gayri resmi arazi kullanıcıları</u> (Kayıtlı olmayan/geçerli belgeleri olmayan, araziye kalıcı olarak kullananlar.)	Başlığı olmayan PEK'lar, ikamet için kullanılan tek arazi parçası olan veya EH'nin ana gelir kaynağı olan arazi parçasını fiziksel olarak kaybedenler, bulundukları yere göre aylık kiranın 3 katına eşit tek seferlik nakit ödenek ile tazmin edilecektir.
İrtifak hakkı tesis edilmesi nedeniyle arazi kaybı			İrtifak hakkı değeri, ilgili belediye/kamu hizmeti kuruluşu tarafından, kanunda belirtilen kriterlere göre, tesisin kurulması ve ilgili arazi kullanım kısıtlamaları sonucunda toplam arazi değerinde ve o arazideki varlıklarda meydana gelen azalmayı dikkate alarak belirlenir. İrtifak hakkı değerinin belirlenmesinde dikkate alınan ve arazi sahibine ödenecek irtifak hakkı bedeline dahil edilen inşaat süresi boyunca gelecekteki arazi verimliliğinin kaybı.

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
Arazi parseli üzerindeki geçici etki	Yok	<u>Yok</u>	Geçici arazi etkileri, etki süresi boyunca ve bu süre için arsanın üretim değerine göre tazmin edilecektir. Müteahhit, araziye önceki durumuna geri getirecektir.
Binalar ve Yapılar			
Konut ve konut dışı yapılar/varlıklar		Yasal mülkiyet/kayıt durumuna bakılmaksızın tüm EH'ler (yasal hale getirilebilir ve tapusuz PEK'ler dahil)	Bina/yapıların kaybı için amortisman ve işlem maliyetleri hariç tam yenileme maliyetleri üzerinden nakit tazminat ödenecektir, yani amortisman ve işlem maliyetleri düşülmeyecektir. PEK, ödenmesi gereken tazminat tutarının bir parçası olmayan kurtarılabılır malzemeleri elinde tutabilir.
Meralar	Toplum/kamu varlıkları	Topluluk/Hükümet	UK'lar, mümkünse, yenileme otlakları/çayırıları bulmak ve/veya geliştirmek için azami çabayı gösterecektir. Yenileme mümkün değilse, kayıplar ve zararlar İl Tarım ve Ormanlık Müdürlüğü'nden bağımsız bir uzman tarafından değerlendirilecek, ilgili belediye/kamu hizmeti kuruluşu tarafından sözleşme yapılacak, doğrulanacak ve finanse edilecektir.
Toplum Altyapısı/Ortak Mülkiyet Kaynaklarının Kaybı			
Ortak mülkiyet kaynaklarının kaybı	Toplum/Kamu varlıkları	Toplum/Hükümet	Toplumla istişare edilerek, etkilenen varlığın yeniden inşa edilmesi veya arazi ve varlıkların yenileme maliyetine göre tazmin edilmesi ve etkilenmeden önceki işlevlerinin geri kazanılması.
Gelir ve Geçim Kaybı ve Geçiş Dönemi Yardımı			
Mahsul	Etkilenen ayakta duran mahsuller veya tarım arazileri, mahsul yetiştiriciliği için kalıcı olarak kullanılanlar.	Yasal statüye bakılmaksızın tüm PEK'ler	Beklenen hasatın brüt mahsul değeri ve mahsul için yapılan yatırım tutarı için piyasa fiyatından nakit olarak mahsul tazminatı.
Saman ve yem	Alternatif otlatma alanlarının bulunmaması nedeniyle saman ve yemin geçici ve kalıcı kaybı	Yasal statüye bakılmaksızın tüm PEK'lar	Geçici etki: Etkinin sürdüğü süre boyunca (kaybedilen hasat sayısı) yerel piyasa fiyatları üzerinden yemin nakit değeri Kalıcı etki: 4 yıl boyunca yerel piyasa fiyatları üzerinden saman/yem için nakit değer.
Ağaçlar	Etkilenen ağaçlar	Yasal statüye bakılmaksızın tüm PEK'lar (yasal hale	Ağaçların türü, yaşı ve üretim değeri ile ağaçlar için yapılan yatırım tutarına göre piyasa fiyatı üzerinden nakit tazminat. (ağacın beklenen

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
		getirilebilir ve gayri resmi yerleşimciler dahil)	verimi ile eşdeğer verimliliğe sahip bir ağacın yetişmesi için gereken yıl sayısı çarpılarak hesaplanır). Örneğin, bir elma ağacının mevcut verimi olan ortalama 40 kg/verim elde etmek için 3 yıla ihtiyacı varsa, tazminat 3 yıl x 40 kg x 1 kg elmanın ortalama piyasa değeri artı fidan maliyetini içerecektir. UK'lar, mümkün olduğu durumlarda, ağaçların PEK tarafından seçilen yere taşınmasına da yardımcı olabilir.
İş/ İstihdam	İş/istihdam kaybı	Yasal statüsü ne olursa olsun tüm PEK'lar (yasal hale getirilebilir ve gayri resmi yerleşimciler dahil)	<u>Sahibi:</u> (i) (<u>Kalıcı etki</u>) 1 yıllık net gelir tutarında nakit tazminat veya gelir belgesi bulunmaması durumunda ya da PEK'ların sabit oranda vergi ödediği durumlarda, yerel olarak geçerli oranlara göre 12 aylık asgari ücret tutarında tazminat alacaklardır. (ii) (<u>Geçici etki</u>) işin durduğu aylar için net gelir tutarında nakit tazminat. Değerlendirme, vergi beyannamesine veya bunun bulunmaması halinde, işin durduğu ay sayısı için asgari ücret ödeneğine (yerel olarak geçerli oranlar) dayalı olarak yapılır. <u>Kalıcı işçi/çalışanlar:</u> 3 aylık fiili ücretine eşit ücret kaybı tazminatı veya vergi beyannamesi bulunmaması durumunda, 3 aylık asgari ücret (yerel olarak geçerli oranlar) nakit olarak ödenir. Yukarıdakilerin tümü için, maaş ödeme belgesi, muhasebeci/mali rapor, vergi beyannamesi vb. gibi kabul edilebilir resmi belgeler sunulmalıdır.
Ciddi Etkiler Nedeniyle Yardım	Fiziksel yer değiştirme veya üretken, gelir getirici varlıkların %10' undan fazlasının kaybı	Gayri resmi yerleşimciler dahil olmak üzere ciddi şekilde etkilenen tüm EH'ler	Tarımsal gelir: Etkilenen arazinin 1 yıllık verimi için 1 ek mahsul tazminatı veya 1 aylık asgari ücreti (yerel olarak geçerli oranlar) karşılayan bir ödenek, hangisi daha yüksekse - veya diğer gelirler için: 1 aylık asgari ücreti (yerel olarak geçerli oranlar) karşılayan bir ödenek.
Geçici geçim kaynaklarının yeniden sağlanmasına yönelik yardım	Tarımsal üretken varlıklarının % 10'undan fazlasını kaybeden PEK'ler	Gayri resmi arazi/diğer varlık kullanıcıları dahil olmak üzere tüm ciddi şekilde etkilenen haneler.	Tarımsal geçim kaynaklarının yeniden sağlanması: Arazi istismakından etkilenen bölgedeki tüm mahsul ve ağaç türleri için yıllık hasat verimi (doğrulanmış piyasa fiyatları üzerinden). Bu miktar 1 aylık asgari ücret ödeneğinden (yerel olarak geçerli oranlar) düşükse, bunun yerine 1 aylık asgari ücret ödenecektir.
	Üretim gelirini sağlayan varlıklarının %	Gayri resmi yerleşimciler dahil olmak üzere ciddi	Tarımsal olmayan geçim kaynaklarının yeniden sağlanması: 1 aylık asgari ücret

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
	10'undan fazlasını kaybeden PEK'lar	şekilde etkilenen tüm haneler	(yerel olarak geçerli oranlar) tutarında geçim kaynağı yeniden sağlama paketi.
Ev/iş yerinden fiziksel taşınma	Ulaşım masrafları	Yeniden yerleştirilecek tüm EH'ler	Nakliye masraflarını karşılayan yardım (ilçe sınırları içinde). UK'lar, ihtiyaçlara göre savunmasız hane halklarının yer değiştirmesine yönelik ek lojistik yardım sağlayabilir (savunmasız hane halklarına yardım bölümüne bakınız).
Savunmasız hane halklarına yardım		Yoksulluk sınırının altındaki EH'ler, kadınların başı olduğu EH'ler, engellilerin başı olduğu EH'ler ve mülteci haneler/ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, geçim kaynağı olmayan yaşlılar ve proje belediyesi tarafından belirlenen diğer savunmasız kişiler.	1 ay boyunca nakit olarak tek seferlik asgari ücret ödeneği (yerel olarak geçerli oranlar) ve mümkün olduğunda projeye ilgili işlerde istihdam önceliği. Yeniden yerleştirme veya geçişi kolaylaştırmak için ek aynı yardım sağlanacaktır – bu yardımlar arasında (lojistik, yeniden yerleştirme planlaması, uygun olduğu hallerde yeni konut arama yardımı) yer alabilir. UK'lar, henüz kayıtlı olmayan bu hanelerin savunmasız kişiler için sosyal yardım programlarına kaydolmalarına da yardımcı olabilir.
Diğer etkiler:			
İnşaat sırasında öngörülemeyen etkiler, geçici etkiler ve başka şekilde değerlendirilmemiş geçim kaynakları üzerindeki etkiler dahil.	İnşaat sırasında etki koridoru (COI) veya geçiş hakkı (GH) dışındaki mülkler veya varlıklar üzerindeki etkiler	Tüm PEK'ler	Yukarıdaki hükümler ve SPS 2009 gerekliliklerine göre etkiler belirlendiğinde, proje tarafından değerlendirilecek ve ödenecek uygun tazminat. UK, öngörülemeyen AEYY etkilerini dikkate alacak uygulama sırasında öngörülemeyen AEYY etkilerini dikkate alacak ve AEYYP/AEYYÇ hükümlerine göre AEYYP/AEYYÇ hükümlerine göre tazminat ödeyecek ve rehabilitasyon tedbirleri sağlayacaktır. UK'lar, inşaat çalışmaları sırasında yüklenici (veya alt yüklenici) tarafından verilen her türlü zararın, AEYYP/AEYYÇ oranlarına göre yüklenici tarafından tazmin edilmesini sağlayacaktır.
Atık bertaraf alanları ve inşaat kampları ile ilgili etkiler.	Geçici etkiler	Proje alanındaki etkilenen arazileri kullanan PEK'lar	Kamp veya geçici atık bertaraf alanı olarak arazi kullanımından kaynaklanan geçici etkiler, yüklenici ile arazi sahipleri arasında özel anlaşmalarla düzenlenecektir. Bu tür geçici etkiler, otlak alanlarını kullanan, ekin ekimi yapan vb. kişiler (sahipler hariç) üzerinde de etkili olacaksa, otlak alanlarının kaybı için yeterli geçim desteği de

Kayıp Türü	Uygulama	EH/PEK'lerin Tanımı	Tazminat Hakları
			değerlendirilecek ve uygulama sırasında sağlanacaktır.
	Kalıcı etkiler		Kazıdan sonra kalan uygun olmayan malzeme veya molozların kalıcı olarak bertaraf edilmesi için arazinin kullanılması nedeniyle arazi üzerinde meydana gelen kalıcı etkiler, AEYYÇ/AEYYP'da belirlenen hükümlere göre uygun şekilde tazmin edilecektir.

* Tüm geçerli oranlar, ödeme sırasında yenileme maliyetiyle tutarlı olacak şekilde ayarlanacaktır. Bu ayarlama, asgari ulusal ücret ve enflasyon gibi geçerli referans değerlerin resmi ayarlamalarını takip edebilir.

4.2 AKB Tarafından Finanse Edilen Projeler İçin Kabul Edilen AEYYÇ İlkeleri ve Haklar

47. Türkiye Cumhuriyeti'nin geçerli yasaları ve AKB SPS'ye dayalı olarak, temel zorunlu yeniden yerleşim ilkeleri geliştirilmiştir:

- Arazi edinimi ve diğer zorunlu yeniden yerleşim etkileri, tüm uygulanabilir alternatif proje tasarımları araştırılarak önlenerek veya en aza indirilecektir;
- kaçınılmaz olduğu durumlarda, bir AEYYP hazırlanacak ve PEK'lara proje öncesi yaşam standartlarını iyileştirmeleri veya en azından geri kazanmaları için yardım edilecektir;
- Tazminat konusunda PEK'larla anlamlı istişareler, PEK'lara yeniden yerleştirme bilgilerinin açıklanması ve PEK'ların planlama/uygulama projelerine katılımı, örneğin tasarım alternatifleri hakkında görüşlerini bildirmeleri ve izleme faaliyetlerine katılmaları sağlanacaktır;
- savunmasız ve ciddi şekilde etkilenen PEK'lara özel yardım sağlanacaktır;
- tapu sahibi olmayan PEK'lar (örneğin, gayri resmi arazi kullanıcıları, bina ve yapılarla ilgili tam belgeleri olmayan PEK'lar) *arazi dışındaki* kayıpları için tam tazmin edilecektir.
- Gelir geri kazanımı ve rehabilitasyon sağlanacaktır.
- AEYYP (hazırlanması gerekiyorsa) yerel dilde PEK'lara açıklanacaktır;
- tazminat ödemesi, yeniden yerleşim yardımı ve rehabilitasyon tedbirleri, yüklenicinin araziye fiziksel olarak ele geçirmesinden ve herhangi bir inşaat faaliyetinin başlamasından önce tam olarak sağlanacaktır ve
- PEK'ların şikayetlerini çözmek için uygun telafi mekanizmaları kurulacaktır.

4.3 Tazminat Hak Kazanma

48. Proje kapsamında tazminat veya en azından rehabilitasyon hükümlerinden yararlanma hakkına sahip olan PEK'lar şunlardır:

- Kayıtlı arazisini kaybeden tüm PEK'lar;
- Yasal statüleri ne olursa olsun, araziye bağlı binaların, mahsullerin, bitkilerin veya diğer nesnelerin sahipleri; ve
- İş ve gelirini (yasal veya gayri resmi) kaybeden PEK'lar.

49. Tazminat hakkı, bu ve diğer alt projeler için belirlenecek ve geniş çapta duyurulacak bir son tarih ile sınırlandırılacaktır. Son tarihten sonra etkilenen bölgelere yerleşen PEK'lar tazminat hakkından yararlanamayacaktır. Ancak, bu kişilere yeterli süre önceden bildirimde bulunulacak ve proje uygulamaya konulmadan önce binalarını boşaltmaları ve etkilenen yapıları yıkmaları istenecektir. Yıkılan yapılardan elde edilen malzemeleri saklamalarına izin verilecek ve herhangi bir para cezası veya yaptırıma tabi tutulmayacaklardır.

4.4 Değerleme Metodolojisi

50. Değerleme metodolojisi, birim fiyatları ve proje nedeniyle yeniden yerleşimden etkilenen PEK'lara ödenecek tazminat tutarını belirlemek için kullanılır. Farklı PEK kategorileri için tazminat hakları, yürürlükteki Türk yasaları ve AKB SPS 2009'a göre belirlenmiştir.

51. Türk yasalarına göre, ilgili belediye tarafından bir değerlendirme komitesi kurulur. Bu komitenin rolü, ilgili uzmanlar, kurumlar ve kuruluşlardan raporlar alarak etkilenen arazinin ve diğer varlıkların kamulaştırma değerini belirlemektir. Komite, Sanayi ve Ticaret Odalarından da bilgi alabilir.

52. Değerleme Komitesi, proje alanındaki taşınmaz malların tahmini maksimum değerini belirler. Taşınmaz malları veya kaynakları değerlerken, Değerleme Komisyonu Kamulaştırma Kanunu'nun 11. maddesinde belirtilen değerlendirme kriterlerini dikkate alır:

- (i) Gayrimenkul veya kaynağın niteliği,
- (ii) Gayrimenkul veya kaynağın büyüklüğü,
- (iii) Gayrimenkul veya kaynağın değerini etkileyebilecek tüm özellikler ve unsurlar, her bir unsurun bireysel değeri dahil,
- (iv) Varsa vergi beyannamesi,
- (v) Kamulaştırma tarihinde resmi kurumlar tarafından belirlenen mülkün önceki değerleri
- (vi) Arazi: kamulaştırma tarihi itibarıyla aynı koşullarda gayrimenkul veya kaynaktan elde edilebilecek net gelir,
- (vii) Konut arsaları: kamulaştırma tarihinden önce eşit (benzer) konut arsaları için satılan tutar,
- (viii) Binalar ve yapılar: kamulaştırma tarihinde resmi birim fiyatlar (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yıllık olarak yayınlanır), bina/yapı maliyetinin hesaplanması ve aşınma ve yıpranma nedeniyle amortisman, ve
- (ix) Mülk veya kaynağın değerini etkileyebilecek diğer objektif kriterler.

53. Uygulama sırasında (herhangi bir etki meydana gelirse) Belediye, kabul edilen projeye göre tazminat tutarını belirleyecektir. Yeniden yerleştirme ile ilgili Türk yasaları ile AKB politikaları arasında herhangi bir uyumsuzluk olması durumunda, yenileme maliyetine göre tazminat için SPS 2009 gerekliliklerini karşılamak üzere önlemler alınacaktır. Gerektiğinde, PEK'lara geçim kaynaklarının yeniden sağlanması için ek yardım sağlanacaktır.

V. ETKİ DEĞERLENDİRMESİ VE AEYYP HAZIRLIĞI

54. AEYY etki değerlendirmesi aşağıdaki çalışmaları ve saha araştırmalarını içerecektir:

- (i) **Tüm PEK'lerin Sayımı:** Hak sahipliği matrisindeki kategorilere göre tüm PEK'lerin sayımı yapılacaktır. Sayım, PEK'lerin kesin sayısını ve bir alt projenin belirli AEYY etkilerinden nasıl etkilendiklerini belirlemek için DED'ye göre güncellenecektir. Sayım ayrıca PEK'lere ve savunmasız PEK'lere verilen etkilerin ciddiyetini de belirleyecektir.
- (ii) **Etki Değerlendirmesi ve Envanter:** Bu görev, kayıpların niteliğini ve büyüklüğünü belirleyen Ayrıntılı Ölçüm Anketi (DMS) ve kayıp envanterine (IOL) dayalı olacak ve bilgiler, uygulamaya hazır bir AEYYP hazırlamak için DED aşamasında güncellenecektir. Anket, arazi (konut ve tarım), taşınmaz yapılar, ortak, kamu ve kültürel/dini tesisler, mahsuller, ağaçlar ve iş gelirleri ve ücretler dahil olmak üzere tüm kayıpları içerecektir. Etki değerlendirmesi, tazminat oranları ve PEK'lerin gelir kaynaklarına göre mevcut gelirlerinin bir anketini de içerecektir. Oranlar, DED'ye dayalı olarak uygulamaya hazır AEYYP'nin hazırlanması sırasında güncellenecektir.
- (iii) **Arazi kayıtlarının güncellenmesi ve gerektiğinde kayıt işlemlerinde yardım:** Arazi edinimi için ön koşul olarak veya arazi edinimi tamamlandıktan sonra varlıklarının kaydını yaptırmayı gerektiren PEK'lere yardım sağlanacaktır.
- (iv) **Sosyoekonomik temel çalışma:** Tüm PEK'ler için sosyoekonomik temel profiller oluşturulacaktır. Sosyoekonomik temel çalışma, AEYYP'nin etki değerlendirmesi

kapsamında yürütülecektir. Toplanan bilgiler şu konulara odaklanacaktır: (i) hane halkı yapısı ve demografi; (ii) etnik köken; (iii) eğitim; (iv) geçim kaynakları; (v) arazi mülkiyeti; (vi) etkilenen kişilerin gelir düzeyleri ve harcama alışkanlıkları; (viii) etkilenen kişilerin alt proje ve çeşitli yeniden yerleştirme ve rehabilitasyon seçenekleri hakkındaki görüşleri; (viii) yoksullar, yerli halk, kadınlar ve diğer savunmasız gruplar üzerindeki özel etkiler. Veriler, cinsiyetle ilgili belirli sorunları tespit etmek için cinsiyete göre ayrılacaktır. Çalışma, etkilenen kişilerin sosyoekonomik durumunu araştırmak, projenin etkilenen kişiler üzerindeki etkilerini belirlemek ve bir alt projenin tazminat ve rehabilitasyon programının uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek için bir kriter oluşturmak amacıyla kullanılacaktır. Taslak AEYYP'leri hazırlanan alt projeler için, savunmasız EH'lerin tespit edilmesini sağlamak amacıyla, tüm EH'lerin sosyoekonomik profili nihai AEYYP'nin hazırlanması sırasında güncellenecektir.

- (v) **Yok olan PEK'ler:** Çalışmalar, mevsimlik kaynak kullanıcıları gibi geçerli nedenlerle sayım sırasında proje alanında bulunmayan toplulukların veya grupların taleplerini de ele alacaktır.

55. YK/UK, nitelikli ve deneyimli sosyal uzmanları işe alacak ve nüfus sayımı ile sosyoekonomik temel çalışmaları yürütmek için uygun nicel ve nitel sosyal araştırma yöntemleri uygulayacaktır. Çalışmaların kapsamı, bir projenin AEYYP etkilerinin niteliği ve kapsamı ile orantılı olacaktır.

56. Nüfus sayımı ile eş zamanlı olarak, YK/UK uygunluk için bir son tarih belirleyecektir. YK/UK, yetkili devlet makamları tarafından projenin kamuya duyurulması veya en geç nüfus sayımı ve kaybedilen varlıkların değerlendirilmesinin başlangıcında olmak üzere, ülkenin geçerli yasaları gerekliliklerine uygun olarak tazminat uygunluğu için bir son tarihi PEK'lara ilan edecek ve açıklayacaktır. Son başvuru tarihi ile ilgili bilgiler, kültürel açıdan uygun, cinsiyet eşitliğine duyarlı, anlaşılır ve PEK'lar için kolayca erişilebilir bir biçimde ve şekilde düzenli aralıklarla belgelenecek ve proje alanı genelinde yaygınlaştırılacaktır. Buna, son başvuru tarihinden sonra proje alanına yerleşen kişilerin tahliye edilebileceğine dair uyarıların asılması da dahildir. Son tarih geçerliliği zaman sınırlı olacaktır ve AEYY sürecinin tamamlanması önemli ölçüde gecikirse, YK/UK güncellenmiş AEYY değerlendirmesinin ardından yeni bir son tarihi ilan edecek ve açıklayacaktır. Borçlu/müşteri, AEYYP'ye dahil edilmeyen veya yanlış değerlendirilen, öngörülemez veya ihmal edilen ek AEYY etkileri için ayrı bir yeni son tarih ilan edecektir.

57. Yüklenici, YK/UK'ya aşağıdakilerle ilgili ilerlemeyi yansıtan aylık ilerleme raporları sunacaktır: (i) şantiyeye/şantiyenin bölümlerine erişim; ve (ii) inşaat sırasında sosyal etkilerin değerlendirilmesi ihtiyacı. YK/UK, bu bilgileri AKB'ye açıklanmak üzere sunulan altı aylık sosyal koruma önlemleri izleme raporlarında toplayacaktır.

58. Yüklenici, inşaat süresince meydana gelen erişim kesintilerinin ve özel mülkler üzerindeki etkilerin azaltılmasından sorumlu olacaktır. Bu tür etkiler, mülklere geçici erişim kısıtlaması nedeniyle iş gelirlerinde meydana gelen kayıplar, gürültü, titreşim, toz ve inşaatla ilgili diğer çevresel etkilerin neden olduğu varlık hasarları dahil olmak üzere, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, çeşitli etkiler içerebilir. Yüklenici, proje tesislerinin geçici olarak kurulması ve diğer ilgili faaliyetler için ek araziye ihtiyaç duyması halinde, arazi kiralama sözleşmeleri yoluyla araziye erişimi sağlayacaktır. Yüklenici tarafından uygulanan tüm etki azaltma önlemleri ve oranları, bu AEYYP hükümlerine uygun olacaktır. ILBANK ve UK'lar, tüm bu etki azaltma hükümlerinin inşaat işleri yüklenicisinin sözleşmesine dahil edilmesini sağlayacaktır. ILBANK ve UK'lar ayrıca, arazi ve mülkler üzerindeki bu tür etkilerin izlenmesi ve denetlenmesinin PMSC sözleşmesine uygun şekilde dahil edilmesini sağlayacaktır.

59. UK'lar, proje uygulaması sırasında öngörülemeyen tüm AEYY etkilerini aktif olarak izleyecek ve değerlendirecek ve AEYY/AEYYÇ hükümlerine göre tazminat ve rehabilitasyon önlemleri sağlayacaktır. İnşaat çalışmaları sırasında yüklenici (veya alt yüklenici) tarafından neden olunan her türlü hasar, AEYYÇ uyarınca tazmin edilecektir.

60. Tüm kamu hizmetleri yeniden yerleştirilecek veya eski haline getirilecek ve alt proje uygulaması öncesindeki çalışma koşulları ve işleyişi korunacaktır. AEYYP'lerde, UK'lar kamu hizmetlerinin yeniden yerleştirilmesi için yapılan düzenlemeler, uygulanabilir tazminat ve etki azaltma önlemleri, ilgili ayrıntılı tasarımlar, yeniden yerleştirme ve ilgili yeniden kurulum çalışmaları ile ilgili sorumluluklar ve ilgili bütçe hakkında ayrıntılı bilgi verecektir.

61. **Cinsiyet etkileri ve hafifletici önlemler.** Her alt projenin arazi edinimi ve yeniden yerleşim planı, kadınların sosyoekonomik ihtiyaçlarının ve önceliklerinin belirlenmesi, ele alınması ve hafifletilmesini sağlayan önlemleri içerecektir. Alt projenin uygulanması sırasında etkilenen kadınların özel ihtiyaçlarını ve sorunlarını korumak için aşağıdaki cinsiyet hükümleri dahil edilecektir:

- (i) Toplanan sosyoekonomik veriler cinsiyete göre ayrılacaktır. Cinsiyet rolleri analiz edilecek ve kadınların ihtiyaçları, istekleri ve öncelikleri, kadın sayım görevlileri/personelinin katılımıyla kadınlarla yapılan istişareler/geri bildirimler sırasında dikkate alınacak ve buna göre AEYYP'ye yansıtılacaktır.
- (ii) Kadın hane reisleri, tazminat ve rehabilitasyon önlemlerinin alıcıları olarak kaydedilecektir. Alt proje nedeniyle kaybedilen arazi yasal olarak kadınlara aitse, arazi tapuları ve ikame arazinin kullanım hakları kadınların adına kaydedilecektir.
- (iii) Kadınlar, kadınlarla yapılan toplantılar yoluyla danışma sürecine dahil edilecek ve AEYYP planlama ve uygulama sürecine katılmaya teşvik edilecek.
- (iv) Şikayet ve mağduriyet mekanizması bölümünde belirtilen prosedürler uyarınca, etkilenen kadınlar tarafından yapılan şikayet ve mağduriyetler gereken özenle değerlendirilecektir. düzeltme mekanizması bölümünde belirtilen prosedürler izlenecektir.

VI. DANIŞMA, KATILIM VE AÇIKLAMA

62. Etkilenen kişilerle, tazminat ve rehabilitasyon önlemlerine ilişkin ihtiyaç ve tercihleri belirlemek için istişareler yapılacaktır. Etkilenen kişiler, nüfus sayımı ve etki değerlendirmesinin sonuçları, tazminat tercihleri ve diğer yeniden yerleştirme yardımları hakkında bilgilendirilecektir. PEK'lerin ve diğer paydaşların aktif katılımını sağlayan süreç ve mekanizma, her bir alt projenin AEYYP'sinde ayrıntılı olarak açıklanacak ve katılımcıların listesi, yer/mekan, tarih ve toplantıların geri bildirimleri/tutanaklarını içeren kayıtlar ve fotoğraf belgeleri yer alacaktır.

63. Sosyoekonomik temel araştırmaların yapılmasından önce, YK/UK'nın kamu istişaresi ve bilgi ifşası için uygulanabilir bir strateji geliştirmelidir; bu sorumluluğu üstlenerek UK liderlik edecektir. Nüfus sayımı ve DMS sırasında, etkilenen her hane altproje hakları ve prosedürleri hakkında doğrudan bilgilendirilecektir. Hak sahipliği matrisi dahil olmak üzere AEYYÇ'daki temel bilgiler yerel dile çevrilecek ve PEK'lara açıklanacak, Bilgi Broşürünün bir kopyası PUB'lar ve Belediye gibi ilgili ofislere yerleştirilecektir.

64. Danışma sürecinde, arazi edinimi ve yeniden yerleşim/yer değiştirme için izlenecek yasal prosedürler özetlenecektir. Sürecin ayrıntıları, tüm PEK'lara ve kolayca anlaşılabilir diğer bazı biçimlerde açıkça iletilecektir.

Verilen bilgiler, AKB Koruma Politikası Beyanı (2009) hükümlerini de içermeli ve her bir AP'nin hak ve yükümlülüklerini özetlemelidir. Herhangi bir AP için danışma süreci, kaybedilen arazi ve varlıkların geçim kaynaklarına ne derece katkıda bulunduğunu belirlemelidir. Tazminat seçenekleri, kaybedilen varlıklar için haklar ile birlikte belirlenecektir. Olası hak seçenekleri,

hak sahipliği matrisinde sunulmuştur.

VII. KURUMSAL DÜZENLEME

65. AEYYP'ın planlanması, hazırlanması ve uygulanmasında farklı süreçler ve farklı taraflar yer almaktadır. Bu bölümde, arazi edinimi ve yeniden yerleşim faaliyetleri sırasında yer alan temel kurum ve kuruluşlar ile bunların rol ve sorumlulukları açıklanmaktadır.

66. AEYY işlemleri ve uygulamasındaki çeşitli işlevler, farklı devlet kurumları ve kuruluşları tarafından yerine getirilmektedir. Projenin Uygulayıcı Kurumları SKİ'lar/Belediyeler olacak ve ILBANK, proje uygulamasının başlıca sorumluluğunu üstlenen Yürütücü Kurum (EA) olacaktır.

ILBANK

67. Yürütme Ajansı (EA) ILBANK'tır. Proje hazırlığı, uygulaması, ilgili kurumlar arasında koordinasyon, yönetim, izleme ve değerlendirme genel sorumluluğu ILBANK'a aittir. ILBANK'taki Proje Yönetim Birimi (PYB), PUB ile etkin bir şekilde koordinasyon sağlayacak ve proje faaliyetlerini denetleyecektir. ILBANK özellikle aşağıdaki görevleri üstlenecektir:

- UK'lar tarafından sunulan AEYYP'leri inceleyip onaylayacak ve AEYYP'ler konusunda AKB'nin onayını alacaktır;
- Arazi edinimi ve şikayetlerin çözülmesi ile ilgili devlet kurumlarını ve yerel yetkilileri yönetmek;
- Etkilenen kişilere tazminat ödenmesini sağlayacaktır;
- Arazi edinimi ve şikayetlerin çözülmesi ile ilgili devlet kurumları ve yerel yetkilileri yönetmek;
- Arazi edinimi ve yeniden yerleşim faaliyetlerinin onaylanan AEYYP'ye uygun olmasını sağlamak;
- AEYYP'ın hazırlanması ve sonuçlandırılması için uzmanların işe alınmasını sağlamak;
- AEYYP uygulamasının izlenmesini sağlamak;
- Tüm AEYY görevlerinin uygulanmasında yer alan ilgili kurumlar arasında kurumlar arası koordinasyon ve irtibatın sağlanması;
- PEK şikayetlerinin çözümü dahil olmak üzere üst düzey kararlar almak.
- UK'lar tarafından Şikayet Mekanizmalarının kurulmasını denetlemek.

SKİ/Belediye

68. SKİ'lar/Belediyeler, tüm arazi edinimi ve yeniden yerleştirme (AEYY) görevlerinin planlanması ve uygulanmasının genel yönetiminden sorumlu olacak (kurulacak) Proje Uygulama Birimi (PUB) aracılığıyla görevlerini yerine getireceklerdir.

PUB

69. UK'lar, benzer projelerin yönetiminde ilgili deneyime sahip uzmanları istihdam edecektir. PUB ayrıca, inşaat süresince proje güvenliği konularını denetlemek üzere bir güvenlik uzmanı atayacak olan Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanından da yardım alacaktır. Uzman, yüklenici tarafından istihdam edilecek Sosyal Koruma Uzmanı ile yakın işbirliği içinde çalışacaktır. PUB, AEYY görevleri ile ilgili olarak iki sosyal uzman arasında ve diğer ilgili kuruluşlar, kurumlar, devlet yetkilileri ve AKB arasında irtibat görevi görecektir. Atanan görev ve sorumlulukların etkili bir şekilde iletilmesi ve yanlış anlaşılımların önlenmesi için her iki sosyal koruma uzmanı için de net bir görev tanımı (ToR) gereklidir.

70. PUB, uygulamaya hazır AEYYP'nin uygulanmasını denetleyecektir. AEYYP'lerin hazırlanması sırasında PUB'nun görevleri arasında, nihai tasarıma dayalı olarak PEK listesinin doğrulanması, PEK'lere yaklaşan arazi ve diğer varlık alımları hakkında bilgi verilmesi, PEK nüfus sayımı ve sosyoekonomik anket verilerinin toplanması ve doğrulanması ve alınacak arazi ve diğer varlıkların değerlemesinin denetlenmesi yer alacaktır. PUB, tazminat ödemelerinin işlenmesinden, PEK'larla düzenli istişareler yapmaktan, ŞM'de aktif rol oynamaktan, iç izlemeyi yürütmekten, UK'nın web sitesinde sosyal koruma belgelerini açıklamaktan ve AEYYP ile ilgili faaliyetler hakkında düzenli raporlar hazırlamaktan sorumlu olacaktır.

71. Projenin tasarımı, inşası ve işletilmesinde bir dizi başka departman ve kurum da önemli rol oynayacaktır. Projenin hazırlığı, uygulanması ve işletilmesinde yer alacak başlıca kuruluş ve kurumlar şunlardır:

YEREL YÖNETİMLER

72. Proje mahallelerinin muhtarları, mahalle sakinleri arasında saygın kişilerdir ve etkilenen topluluklarla iletişim kurmak için önemli birer irtibat noktası görevi göreceklerdir. Muhtarlar, topluluklarına proje hakkında bilgi verecek ve şikayetlerin çözümü ve paydaşların katılımı süreçlerinde aktif rol alacaklardır.

YEREL MAHKEME

73. Yerel mahkeme, proje düzeyinde ŞM (kredi onayı sırasında oluşturulan) tarafından çözülemeyen veya PEK'in şikayetini doğrudan mahkemeye götürmeye karar verdiği tüm projeye ilgili şikayetleri ele alacaktır. UK'lar mahkeme davalarının tüm masraflarını karşılayacaktır.

TAPU DAİRESİ

74. Arazi edinimi durumunda, bu makam yeni arazi sahibini, sahip olunan arazi alanını ve PEK'in kalan arazisini kaydeder.

İNŞAAT MÜTEAHHİTİ

75. İhale edilecek İnşaat İşleri Yüklenicisi, inşaatı üstlenecek ve inşaat faaliyetlerinden kaynaklanan özel araziler ve mülkler üzerindeki etkilerin azaltılmasından sorumlu olacaktır. İnşaat faaliyetleri, etki azaltma önlemlerine uyulmasını sağlamak için UK'lar ve Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanı tarafından yakından izlenecektir. Yüklenici, projenin sosyal bileşenlerini izleyecek ve ŞM süreçlerine katılacak bir Sosyal Koruma Uzmanı istihdam edecektir.

PROJE YÖNETİMİ VE DENETİM DANIŞMANI (PMSC)

76. Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanı (PMSC), inşaat çalışmaları sırasında ortaya çıkabilecek tüm arazi edinimi ve yeniden yerleşim ile ilgili konuları denetleyecek bir Sosyal Koruma Uzmanı bulunduracaktır. Uzmanlar, UK'lara altı ayda bir Sosyal Koruma İzleme Raporları hazırlamada yardımcı olacaktır.

AKB

77. Projenin finansman kurumu olarak görev yapan AKB, projeyi periyodik olarak denetleyecek, hazırlık için gerekli tüm sosyal koruma belgelerini (yani AEYYP/AEYYÇ/SDDR, altı ayda bir hazırlanan sosyal izleme raporları vb.) inceleyecek ve onaylayacak ve bunları AKB web sitesinde yayınlayacaktır. AKB, iç izleme ve AEYYP tamamlama raporlarını

inceleyecek ve sözleşmelerin verilmesi, imzalanması ve inşaat işlerinin başlatılması için izin verecektir.

VIII. ŞİKAYET MEKANİZMASI

78. Şikayet, bir birey veya topluluk grubunun çözülmesini istediği bir sorun, endişe, sorun veya taleptir. SPS 2009, yerel temelli, proje sahasına özgü, kültürel ve dilsel olarak uygun, baskıcı olmayan, erişilebilir ve tüm PEK'ler ve diğer proje toplulukları için ücretsiz olan bir Şikayet Mekanizması (ŞM) kurulmasını gerektirir. Bu, proje faaliyetleriyle ilgili şikayetleri mevcut yasal mekanizmalardan daha hızlı bir şekilde ele almak ve çözmek için adli olmayan bir yoldur. Bu, çevresel ve sosyal önlemler açısından proje performansını iyileştirir.

79. ŞM'nin amacı, etkilenen kişilere ve diğer paydaşlara projenin sosyal, çevresel ve diğer performansları hakkında öneri veya şikayetlerini iletebilecekleri açık ve basit bir yol sağlamaktır. ŞM, cinsiyet duyarlı, kültürel olarak uygun ve etkilenen kişiler için kolay erişilebilir, anlaşılır ve şeffaf bir süreç kullanarak şikayetleri derhal ele alacaktır.

80. Şikayet mekanizması, alt projenin risklerine ve olumsuz etkilerine göre ölçeklendirilecektir. Genel olarak, projenin onaylanmasından sonra proje için iki aşamalı bir şikayet mekanizması kurulacaktır. İlk aşama, UK'lar tarafından belediye düzeyinde yönetilecek ve ikinci aşama EA aracılığıyla sağlanacaktır. Birinci kademe, her bir PUB aracılığıyla alt proje düzeyinde kurulacaktır. Ana temsilcileri, her bir PUB tarafından atanan şikayet odak noktası (GFP) ile yüklenicilerin E&S uzmanları ve atanan PMSC E&S uzmanları olacaktır. PMSC ve yükleniciler, saha düzeyindeki şikayetlerin/şikayetlerin alınması, kaydedilmesi ve PUB ve PYB ile koordinasyonunda yardımcı olmakla yükümlü olacaktır. Proje uygulama süresince endişe ve şikayetleri etkin bir şekilde yönetmek için her belediyede alt proje düzeyinde bir şikayet komitesi kurulacaktır. ŞK, projeye özgü mahalle muhtarları, inşaat mühendisleri, belediye temsilcisi, yüklenici temsilcisi, etkilenen kişilerin temsilcileri ve uygun görülen diğer üyelerden oluşacaktır. Şikayet belgeleme süreci konusunda ŞK üyelerine gerektiğinde eğitim verilebilir. Şikayetçi, belirlenen proje ŞM'sini kullanmadan herhangi bir zamanda Yerel Mahkemeye şikayette bulunabilir. Bazı UK'lar halihazırda soruşturma hatları kurmuş ve şikayet hatları işletiyor olabilir. Şikayetler alınır, usulüne uygun olarak kaydedilir ve ardından çözüm için ilgili uzmanlara yönlendirilir. AKB SPS gerekliliklerine uygun olarak, UK'lar proje düzeyinde bir ŞM kuracaktır.

81. Proje sahası çevresindeki topluluklar, proje düzeyinde ŞM'nin varlığından ve bu ŞM'ye nasıl erişeceklerinden, iletişime geçebilecekleri irtibat kişilerinin adresleri ve iletişim numaraları da dahil olmak üzere, aşağıdaki yollarla haberdar edilecektir: (i) topluluk veya bireysel toplantılar sırasında topluluk bilgilendirmesi; (ii) proje alanındaki genel halka Türkçe olarak dağıtılan broşürler; ve (iii) sosyal medya/kablo ve/veya yerel gazetelerdeki ilanlar, proje sahalarındaki ilan panoları, köy ve diğer yerel yönetimlerin proje web siteleri vb. ŞM aracılığıyla şikayetler herhangi bir zamanda ve ücretsiz olarak yapılabilir.

82. ILBANK, mevcut Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi (ESMS) aracılığıyla şikayet mekanizmasını zaten oluşturmuştur. Bu mekanizma, bu proje ve alt projelerinin çevresel ve sosyal performansı kapsamında etkilenen kişilerin endişelerini, şikayetlerini ve mağduriyetlerini almak ve çözümünü kolaylaştırmak için genişletilecektir. ILBANK'ın Şikayet Politikası⁵ Eylül 2021'den itibaren Türkçe ve İngilizce olarak mevcuttur. Bu politika, ILBANK'ın tüm IFI tarafından finanse edilen projeleri ve alt projeleri için geçerlidir. ILBANK, bu politika ile tüm paydaşların proje faaliyetleri ile ilgili şikayetlerini iletebilecekleri, endişelerini veya sorunlarını dile getirebilecekleri ya da uygun geri bildirim, öneri, istek ve taleplerini

⁵ https://www.ilbank.gov.tr/userfiles/files/Grievance_Mechanism.pdf adresinden erişilebilir.

iletebilecekleri şeffaf ve kapsamlı bir prosedür oluşturmayı amaçlamaktadır. ILBANK'ın özel bir birimi, alınan şikayetleri derhal değerlendirecek ve yanıtlayacaktır.

83. Bu ŞM'de üç ayrı mekanizma tanımlanmıştır:

- (i) Projeden etkilenen kişiler için ŞM
- (ii) Çalışanlar için ŞM
- (iii) Hassas Şikayetlerin Ele Alınması için ŞM.

84. ILBANK ŞM ayrıca, ILBANK alt projelerinden etkilenen halk ve çalışanlar için İtiraz Mekanizmaları da sağlar. Mekanizma, yalnızca IFI tarafından finanse edilen mevcut veya önerilen ILBANK projesi veya alt projesiyle ilgili şikayetler veya geri bildirimler için geçerlidir.

85. IFI tarafından finanse edilen projelerin kredi süresi boyunca, ŞM aşağıdakiler tarafından erişilebilir olacaktır:

- (i) IFI'lar tarafından finanse edilen ILBANK projeleri ve alt projelerinden etkilenen veya etkilenme olasılığı bulunan etkilenen kişiler veya topluluk üyeleri (dezavantajlı ve savunmasız bireyler veya gruplar dahil);
- (ii) Genel ve Bölge Müdürlüklerindeki ILBANK iç personeli ve ILBANK projeleri ve alt projelerinde yer alan dış danışmanlar;
- (iii) Doğrudan ve sözleşmeli personel dahil olmak üzere ilgili proje ve alt proje personeli;
- (iv) IFI'lar tarafından finanse edilen ILBANK projeleri ve alt projelerine ilgi duyabilecek diğer ilgili taraflar.

86. ILBANK Genel Müdürü tarafından değerlendirmeye alınabilecek şikayetler yalnızca projeye ilgili olanlardır. Bunlar şunlardır:

- (i) IFI'lar tarafından finanse edilen mevcut veya önerilen ILBANK projeleri veya alt projeleri ile ilgili ve ILBANK Uluslararası İlişkiler Departmanı IFI Kredi Riski Birimi personeli ve/veya alt proje ile ilgili personel (yani alt borçlular, inşaat denetim danışmanları veya alt proje yüklenicileri) tarafından alınan şikayetler veya geri bildirimler.
- (ii) Proje/alt projenin insanlara veya çevreye olumsuz etkileri olduğunu veya potansiyel olarak olumsuz çevresel ve sosyal etkiler yaratabileceğini iddia eden topluluklar/kişiler veya hükümet yetkilileri, sivil toplum kuruluşları vb. diğer ilgili taraflar tarafından sunulan şikayetler ve geri bildirimler.
- (iii) ILBANK iç personeli veya ilgili proje/alt proje personeli (örneğin belediye personeli, yüklenici personeli) tarafından sunulan şikayetler ve geri bildirimler.
- (iv) Toplum üyelerine karşı uygunsuz davranışlarda bulunan veya ILBANK'ın Çevre ve Sosyal Politikasını ihlal eden davranışlarda bulunan personeli bildirme sorumluluğu bulunan ILBANK iç personeli veya ilgili proje/alt proje personeli (örneğin belediye personeli) tarafından tespit edilen şikayetler ve geri bildirimler.
- (v) Etkilenen kişiler veya alt proje ile ilgili taraflar gibi mağdur taraflarca iletilen anonim şikayetler ve geri bildirimler (bu tür şikayetler, anonim olmayan şikayetlerle aynı süreci izleyecektir, ancak mağdur taraf/başvuru sahibi, bu ŞM uyarınca sürecin sonucu hakkında bilgilendirilme hakkına sahip olmayacaktır).
- (vi) ILBANK tarafından incelenen ve sahte veya kötü niyetli olduğu sonucuna varılan herhangi bir şikayet veya geri bildirim, ILBANK ŞM'ye uygun olmayacaktır.

87. ILBANK'ta ayrıca, tüm hassas şikayetleri (yani cinsel sömürü, dolandırıcılık, rüşvet, ILBANK ŞM Ekibi veya ILBANK'ın diğer üyeleri tarafından bildirilen Davranış Kuralları'nın ihlali) ele almaktan sorumlu Etik Komitesi (EC) bulunmaktadır.

88. ILBANK proje düzeyinde bağımsız Denetim Paneli, AKB ve ILBANK politika ve prosedürlerine uyulmaması nedeniyle olumsuz bir etki olup olmadığını veya olup

olamayacağını belirler. AKB AM'ye şikayetlerin nasıl iletileceğine ilişkin bilgiler AEYYP/SDDR ve ilgili ILBANK web sitelerinde açıklanacaktır.

89. ŞM adımları, alt projelerle ilgili olarak ILBANK tarafından doğrudan alınan şikayetlerin (sözlü veya yazılı) nasıl yönetileceğini açıklamaktadır. Süreç, genel olarak AKB AM tarafından alınan şikayetler için ŞM prosedürüne benzerdir, ancak iki veya daha fazla kişinin şikayetlerini ortaklaşa sunması gerekmektedir. ILBANK Şikayet Giderme Prosedürünün ana adımları şunlardır:

1. Şikayetin sunulması
2. ILBANK tarafından şikayetin kaydı
3. Şikayetin sınıflandırılması ve ILBANK tarafından alındığının teyit edilmesi
4. Şikayetin değerlendirilmesi ve uygun çözüm eylemlerinin belirlenmesi
5. Karar verilen eylemlerin uygulanması
6. Şikayetin giderilmesi ve kapatılması

90. Bunlar, proje değerlendirmesinin ardından oluşturulacak ve proje topluluklarına, PEK'lere ve diğer paydaşlara açıklanacak olan proje düzeyinde ŞM'de izlenecek genel adımlardır. Kesin prosedürler, alt projenin onaylanmasının ardından her bir UK tarafından geliştirilecektir.

Adım 1: Şikayetlerin sunulması: Şikayetler şahsen, telefonla, e-posta ile, şikayet kutuları, web sitesi, çağrı merkezi, resmi mektup/dilekçe, faks yoluyla sunulabilir. Proje/alt proje boyunca sürecin ve belgelerin kapsamlı kayıtları elektronik olarak veya basılı kopya olarak saklanır.

Adım 2: Şikayetin kaydı: Alınan şikayet, alındığı tarihten itibaren en geç 2 gün içinde kaydedilir. Mağdur kişi, herhangi bir kayıttan kişisel verilerinin silinmesini talep edebilir ve süreç boyunca gizlilik korunur.

Adım 3: Şikayetin değerlendirilmesi: Şikayet ŞM veritabanına kaydedildikten sonra, YK/UK ŞM ekibi şikayetin uygunluğunu değerlendirir, şikayeti sınıflandırır ve şikayetçi kişiye kısa mesaj, e-posta, telefon görüşmesi veya tutanakla belgelenen yüz yüze görüşme vb. yollarla proje/alt proje bölgesinin kültürel özelliklerine uygun şekilde bilgi verir. Bu adım, şikayetin çözülmesi için gereken süreyi belirler (şikayet hemen çözülemezse). Şikayetin çözülmesi için ek bilgi gerekiyorsa, şikayetin alındığı tarihten itibaren en fazla 5 iş günü süre tanınır.

Adım 4: Şikayetin değerlendirilmesi: Şikayetin alınmasından itibaren 10 iş günü içinde, ŞM ekibi şikayeti değerlendirir ve şikayetin çözülmesi için gerekli eylemleri ve sorumlu tarafları belirler. Şikayetin niteliği ve karmaşıklığı gerektiriyorsa, bir soruşturma ekibi kurulur (yani teknik ekip, çevresel ve sosyal ekip, danışmanlar, hassas şikayet ekibi vb. Şikayetin uygun olmadığına karar verilirse, şikayetçi bilgilendirilir ve başka hiçbir işlem yapılmaz.

Adım 5: Belirlenen önlemlerin uygulanması: Şikayetin alınmasından itibaren 15 iş günü içinde, ŞM ekibi uygun önlemleri alacak ve şikayetin çözülmesi için çalışacaktır. Şikayetin çözülmesi daha fazla zaman gerektiriyorsa, şikayetçi bilgilendirilecek ve onayı istenecektir. Bu onay belgelenecek ve şikayetçinin onayı ile ŞM veritabanına kaydedilecektir.

91. Şikayetçi, şikayetin çözümüyle memnun kalmazsa, ILBANK, şikayetçiyle istişare ederek bir Temyiz Komitesi oluşturulmasını başlatır. Bu komitenin amacı, şikayetçiye mahkeme dışı prosedürler yoluyla şikayeti arabuluculuk yoluyla çözme fırsatı sunmaktır.

92. Böylece, mağdur taraflar, Temyiz Komitesi kurulduktan sonra bile, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına uygun olarak, yasal işlem dahil olmak üzere dış çözüm yollarına başvurma hakkına sahip olmaya devam ederler.

93. AKB tarafından finanse edilen projeler için, AKB destekli bir projeden olumsuz etkilendiklerini düşünen topluluklar ve bireyler, şikayetlerini AKB'nin Hesap Verebilirlik

Mekanizmasına (AM) da sunabilirler. AM, AKB tarafından finanse edilen/yönetilen projelerden olumsuz etkilenenlerin endişelerini dile getirmeleri için bağımsız ve etkili bir forum sağlar.

IX. ZORUNLU YENİDEN YERLEŞTİRME BÜTÇESİ VE FİNANSMANI

94. 'nin tüm AEYY hazırlık ve uygulama maliyetleri, tazminat ve AEYY yönetimi, izleme, ŞM yönetimi ve beklenmedik durumlar dahil olmak üzere, proje maliyetinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilecektir. Her bir alt projenin AEYYP'si, (i) etkilenen tüm kalemler ve ödenekler için birim tazminat oranlarını, (ii) birim tazminat oranlarının hesaplanmasında izlenen metodolojiyi ve (iii) idari maliyetler ve beklenmedik durumlar dahil olmak üzere tüm tazminat giderleri için bir maliyet tablosunu gösteren bir bütçe bölümü içerecektir. ILBANK, AEYY maliyetini UK'lara (SKİ/Belediyeler) tahsis edecek protokolleri SKİ/Belediyeler ile imzalayacaktır. Toplam AEYY maliyeti, giderin türüne bağlı olarak SKİ ve diğer belediye kurumları arasında paylaşılabılır. Örneğin, arazi kamulaştırması genellikle belediye bütçelerinden finanse edilirken, AEYYÇ kapsamındaki ek yardımlar/haklar UK'nın bütçesinden karşılanabilir. Ancak, AEYY maliyetlerinin nihai sorumluluğu UK'lara (SKİ/Belediye) ait olacaktır. Alt projeler için tüm AEYYP'ler, AEYY hazırlık/değerlendirme, izleme ve şikayet yönetimi maliyetlerini yansıtan bir döküm içerecektir.

95. Tazminat, ödenekler ve AEYYP hazırlığı ve uygulamasının idaresi için gerekli finansman, UK'lar tarafından karşılık fonları olarak sağlanacaktır. Dış izleme görevlerinin maliyetleri, kredi kapsamında tahsis edilebilir. AEYY görevleri için yeterli fonun mevcut olmasını sağlamak amacıyla, UK'lar, AEYYP'ın uygulanmasından önce, tazminat maliyetinin %100'ünü yenileme maliyetinden ve AEYYP'ta tahmin edilen beklenen ödeneklerden ve %10'luk bir acil durum fonundan tahsis etmek zorunda olacaktır.

X. İZLEME G

8.1 'ın İzlenmesi ve Raporlanması

96. İzleme, AEYYP'nin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için çok önemlidir. Ayrıca, arazi edinimi ve yeniden yerleştirme faaliyetleriyle ilgili öngörülemeyen etkilerin zamanında ele alınması için de çok önemlidir.

97. AEYYP'ın uygulanması, proje önemli bir zorunlu yeniden yerleşime yol açmayacağı için dahili olarak izlenecektir. Yüklenici, PUB'nun gözetiminde ve Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanının yeniden yerleşim uzmanlarının yardımıyla dahili izleme gerçekleştirecektir.

98. Proje, değerlendirilen örnek alt projeler temelinde şu anda B kategorisinde sınıflandırılmıştır. Proje uygulaması sırasında önemli AEYY etkileri tespit edilmesi durumunda, UK'lar ZYY önlemlerinin planlanması ve uygulanmasını teyit etmek için nitelikli dış denetçiler görevlendirecektir. UK'lar, bu tür düzenlemeler yapıldı ve EA ve AKB'ye teyit edilene kadar belirli alt projelerin uygulanmasına devam etmeyecektir.

8.2 İç İzleme

99. Yüklenici, PUB'nun gözetimi altında rutin olarak iç izleme gerçekleştirecektir. Sonuçlar, PUB tarafından aşağıdaki raporlar aracılığıyla AKB ve ILBANK'a iletilecektir: aylık İlerleme Raporu, üç aylık Proje Uygulama Raporu ve altı aylık Sosyal Koruma Önlemleri İzleme Raporu. PUB, bu raporları Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanının yardımıyla hazırlayacaktır.

100. İzleme süreci, AEYYP'nin uygulanması, tazminat süreci, şikayet mekanizması ve AEYYP uygulama prosedürünün etkinliği üzerinde yoğunlaşacaktır. Performans izleme, AEYYP uygulamasının fiziksel ilerlemesi ve etki izleme üzerinde odaklanacak ve bu sayede

etkilenen kişilerin yaşam standartlarının yeterince dikkate alınıp alınmadığı ve uygulandığı tespit edilecektir. AEYYP Uyum İzleme Raporu, AEYYP'nin bütünlüğünü ve etkinliğini sağlamanın kritik bir bileşenidir. Bu rapor, AKB'nin inşaat işlerine başlaması için bir ön koşuldur.

101. Yüklenici ve Proje Yönetimi ve Denetim Danışmanı, PUB'ya AEYYP uygulama süreçlerinin iç izlenmesinde yardımcı olacak bir yeniden yerleştirme uzmanına sahip olacaktır. Yeniden yerleştirme uzmanları:

- (i) toplum danışmalarını ve proje bilgilerinin açıklanmasını denetlemek;
- (ii) etkilenen varlıkların değerlemesinde AKB SPS (2009) ikame maliyeti ilkelerinin dikkate alınmasını ve tazminatın onaylanmış AEYYÇ/AEYYP'ye uygun olarak ödenmesini sağlamak;
- (iii) AEYYP uygulama ve izleme faaliyetlerine ilişkin üç aylık izleme raporlarının hazırlanması sırasında PUB'ya veri ve destek sağlamak;
- (iv) Etki azaltma önlemlerinin ve geçici arazi ediniminin uygulanmasını denetlemek, PUB'ya AEYY sorunları ve şikayetlerin giderilmesi konusunda danışmanlık yapmak, PUB'ya herhangi bir uyumsuzluk vakasını bildirmek ve uygun çözüm önerileri sunmak.
- (v) PUB'ya AKB ve ILBANK tarafından istenen raporların hazırlanmasında yardımcı olmakla görevlidir.

Ekler**Ek 1. ZYY Etkilerinin Taraması ve ZYY Sınıflandırması**

[AEYY etkilerini yansıtmak için gerektiğinde değiştirilebilir]

A. Talimatlar (i) YK/UK, alt proje due diligence sürecinin bir parçası olarak her alt proje için formu doldurur. (ii) Alt projenin sınıflandırılması sürekli bir süreçtir. Alt projenin bileşenlerinde ve/veya yerinde kategori değişikliğine yol açabilecek bir değişiklik olması durumunda, ZYY etkileri yeniden değerlendirilmelidir.			
B. Proje Verileri Alt Proje Başlığı : _____ UK'nın Adı : _____ Konum : _____ Alt proje bileşenlerinin : _____ özeti : _____			
C. Zorunlu Yeniden Yerleşim Kategorisi ☐ Kategori A ☐ Kategori B ☐ Kategori C			
D. Alt projenin aşağıdaki özelliklerini kısaca açıklayınız: (a) teknik ayak izi (mevcut haritaları veya önerilen ayak izi hakkında ek bilgileri ekleyin) (b) ilgili ZYY etkileri (etkilenen kişi/hane sayısını, önemli ölçüde etkilenenlerin tahmini sayısını, ön taramaya göre savunmasız kabul edilebilecek PEK/EH sayısını belirtin):			

Zorunlu Yeniden Yerleşim Etki Sınıflandırma Kontrol Listesi

Potansiyel Zorunlu Yeniden Yerleşim Etkileri Önemli: ZYY etkileri, SPS kapsamında tanımlanan arazi edinimi ve arazi kullanımı kısıtlaması etkilerini içerir; etkiler tam ve kısmi olabilir, geçici veya kalıcı olabilir; etkiler inşaat öncesinde ve sırasında ortaya çıkabilir.	Evet	Hayır	Açıklamalar
1. Kamulaştırma yoluyla arazi edinimi olacak mı? Proje için araziye kullanıma sunmak üzere kamulaştırmayı hangi tarafın gerçekleştireceğini açıklığa kavuşturun. Arazi doğrudan UK tarafından değil, Belediye vb. aracılığıyla edinilse bile bunu açıklığa kavuşturun.			
2. Arazi kullanım kısıtlaması olacak mı? Proje için gerekli olan arazinin bir kısmının devlet arazisi olup olmadığını açıklığa kavuşturun. Evet ise, bu arazinin türü nedir ve UK'nın bu araziye ele geçirmek için hangi prosedürü izleyeceği açıklığa kavuşturun.			
3. Satın alınacak arazinin mülkiyet durumu ve mevcut kullanımı biliniyor mu?			
4. Alt projede, üçüncü şahıslara irtifak hakkı konulacak mı? İrtifak hakkının nerede kurulacağını açıklayın ve kurulacak irtifak hakkının potansiyel ölçeğini tanımlayın.			
5. Herhangi bir PEK barınak ve/veya konut arazisini kaybedecek mi?			
6. Arazi edinimi/arazi kullanım kısıtlaması nedeniyle tarımsal ve diğer üretken/gelir getirici varlıklar kaybedilecek mi?			
7. Arazi edinimi/arazi kullanım kısıtlaması nedeniyle mahsul, ağaç ve sabit varlık kaybı olacak mı?			
8. Arazi edinimi/arazi kullanım kısıtlaması veya projeyle ilgili inşaat çalışmaları nedeniyle iş veya iş gelirinde kayıp olacak mı? (örneğin, inşaat sırasında iş gelirinde kayıp; istihdam kaybı)			
9. Arazi edinimi/arazi kullanım kısıtlaması nedeniyle gelir kaynakları ve geçim kaynaklarında kayıp olacak mı?			

10. İnsanlar doğal kaynaklara, ortak tesis ve hizmetlere erişimlerini kaybedecek mi?			
11. Arazi kullanımı değiştirilirse, bu durum sosyal ve ekonomik faaliyetler üzerinde olumsuz bir etki yaratacak mı?			
12. Toplumsal veya devlet mülkiyetindeki arazi ve kaynaklara erişim kısıtlanacak mı?			

Ek 2: Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Planının Önerilen Ana Hatları

AEYYP'nin gerekliliklerinin kapsamı ve ayrıntı düzeyi, arazi edinimi ve yeniden yerleşimin (AEYY) etkilerinin büyüklüğü, karmaşıklığı ve türüne göre değişebilir. Plan, SPS ZYY koruma önlemleri kapsamında belirlenen AEYY riskleri ve etkileri hakkında güncel ayrıntılı mühendislik tasarımlarına dayalı bilgilere ve tüm değerlendirme gerekliliklerinin karşılanmasına dayanmaktadır.

Özet

Özet

- Proje kapsamı, LAP'nin amacı, AEYY riski ve etkilerinin değerlendirilmesinden elde edilen temel bulgular, benimsenen AEYY yöntemleri ve planlanan etki azaltma önlemleri, proje ve AEYY planlaması ve uygulaması için kurumsal düzenlemeler ve AEYY için genel bütçe hakkında bir özet sunar.

Proje Tanımı

- Proje ve proje alanını, E&S bağlamı da dahil olmak üzere özetler.
- AEYY risklerini ve etkilerini önlemek ve en aza indirmek için değerlendirilen tasarım alternatiflerini, E&S, teknik ve finansal maliyetler ile faydalar dikkate alınarak seçilen tasarım seçeneklerinin ayrıntılı gerekçeleriyle birlikte belgeler.

Arazi Edinimi/Arazi Kullanım Kısıtlaması Değerlendirmesi

Gerçekleştirilen nüfus sayımı ve sosyo-ekonomik temel çalışmaların metodolojileri, bulguları ve sonuçları ile bir projenin neden olduğu AEYY ile ilgili kayıpların büyüklüğü ve türleri hakkında raporlar, ayrıca AEYY değerlendirmesini gerçekleştirmek üzere görevlendirilen sosyal uzmanlar ve değerlendirme uzmanları hakkında raporlar, aşağıdakileri içerir:

- Sosyal etki değerlendirmesinin kapsamını ve uygulanacak AEYY yöntemlerini belirlemek için ESS1 uyarınca yürütülen tarama ve kapsam belirleme faaliyetlerinin özeti.
- Aşağıdakileri gerçekleştirmek için ayrıntılı mühendislik tasarımlarına dayalı nüfus sayımı ve sosyoekonomik temel çalışmalarının sonuçları: (i) varsa ev sahibi topluluklar da dahil olmak üzere, projeden etkilenen tüm kişi ve toplulukların sayısını ve türlerini tanımlamak, belirlemek ve saymak, ayrıca bunların ilgili sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini belirlemek; ve (ii) tazminat ve yardım almaya hak kazanıp kazanmadıklarını belirlemek için arazi ve diğer varlıklar üzerindeki mülkiyet ve kullanım haklarını tespit etmek. Tüm veriler ve bilgiler cinsiyete ve dezavantajlı veya savunmasız gruplara göre ayrıştırılır ve uygun olduğu hallerde tablolar ve diyagramlarla desteklenir.
- Arazi ve diğer varlıkların, arazi kullanım haklarının ve geçim kaynaklarının kaybını belirlemek ve değerini tespit etmek için tüm kayıpların envanteri, ayrıntılı ölçüm araştırması ve değerlendirilmesi.
- AEYY değerlendirmelerinin, proje tesislerinin ayrıntılı mühendislik tasarımının hazırlanmasıyla senkronize edilmesi.
- Bekleyen bir değerlendirme ile etkilerin belirlenmesi.

Paydaş Katılımı

AEYY planlaması sırasında ve LAP uygulaması sırasında gerçekleştirilecek paydaş katılımı faaliyetlerini, paydaşların belirlenmesi, bilgi ifşası ve şikayet mekanizması dahil olmak üzere belgeler.

Yasal ve Politik Çerçeve

Ev sahibi ülkenin geçerli yasaları ile bu ESS5'in gerekliliklerini karşılaştıran bir yasal boşluk analizi sağlar ve boşlukları doldurmak için alınan önlemleri belirtir. Analiz, AEYY süreci, tazminat ve yardım için uygunluk kriterleri ve projenin değerlendirilen AEYY riskleri ve etkileriyle ilgili değerlendirme yöntemleri ve haklara odaklanır.

Planlanan Azaltma Önlemleri

Aşağıdakiler dahil olmak üzere, AEYY ile ilgili tüm geçerli kalıcı ve geçici, tam ve kısmi kayıp türleri için etki azaltma önlemlerini belgeler:

- Tüm geçerli kayıp türleri, uygun proje etkilenen kişiler, yardım ve haklar için hak sahipliği matrisini.
- Tüm kaybedilen varlıklar ve varlıklara ve geçim kaynaklarına erişim için tazminat önlemleri.
- Geçim kaynaklarının ve gelirlerin geri kazanılması ve iyileştirilmesi için seçenekler.
- Yer seçimi ve hazırlık ilkeleri ve süreçlerinin ayrıntılı açıklaması dahil olmak üzere, yer değiştirme ve yeniden yerleşim seçenekleri.
- Dezavantajlı veya savunmasız grupların özel ihtiyaçlarını karşılamak için alınan önlemleri kapsamaktadır.

Arazi Edinimi/Arazi Kullanım Kısıtlamasının Sonuçları

AEYY için etki azaltma önlemlerinin sonuçlarını özetler; bu sonuçlar izleme ve değerlendirme için gösterge görevi görecektir.

LAP'nin Uygulanması için Uygulama Düzenlemeleri ve Zaman Çizelgesi

AEYY planlaması ve uygulaması için kurumsal roller, kapasiteler ve sorumlulukların yanı sıra AEYY'ı ihale ve inşaat işlerinin başlamasıyla uyumlu hale getirmek için yapılan düzenlemeleri açıklar.

İzleme, Değerlendirme ve Raporlama

LAP'nin uygulanmasının iç ve dış izleme ve değerlendirilmesi için gereklilikleri ve göstergeleri, uygun olduğu şekilde belgeler.

Bütçe ve Zaman Çizelgesi

Ayrıntılı AEYY bütçesini ve fon akışını gösterir ve LAP'nin uygulanması için bir zaman çizelgesi içerir.

Arazi Edinimi ve Yeniden Yerleşim Planının Ekleri

AEYY riskleri ve etkilerinin değerlendirilmesinin sonuçlarını destekleyen belgesel kanıtlar ve danışma etkinliklerinin tutanakları ve katılımcı listeleri, projeden etkilenen tüm kişiler için ayrıntılı etki ve tazminat kayıtları, temel anketler, değerlendirme raporları, son tarih bildirimi, planlanan proje tesislerinin ve etkilenen mülklerin konumlarına ait haritalar ve fotoğraflar gibi diğer ilgili bilgileri içerir. Yerel dildeki belgeler İngilizceye çevrilecektir.

Ek 3: Proje Planlaması için Örnek Ana Şablon: Koruma Önlemleri [istek üzerine temin edilebilir]

Ek 4. AEYYP hazırlığı için ayrıntılı görev tanımı [istek üzerine temin edilebilir]